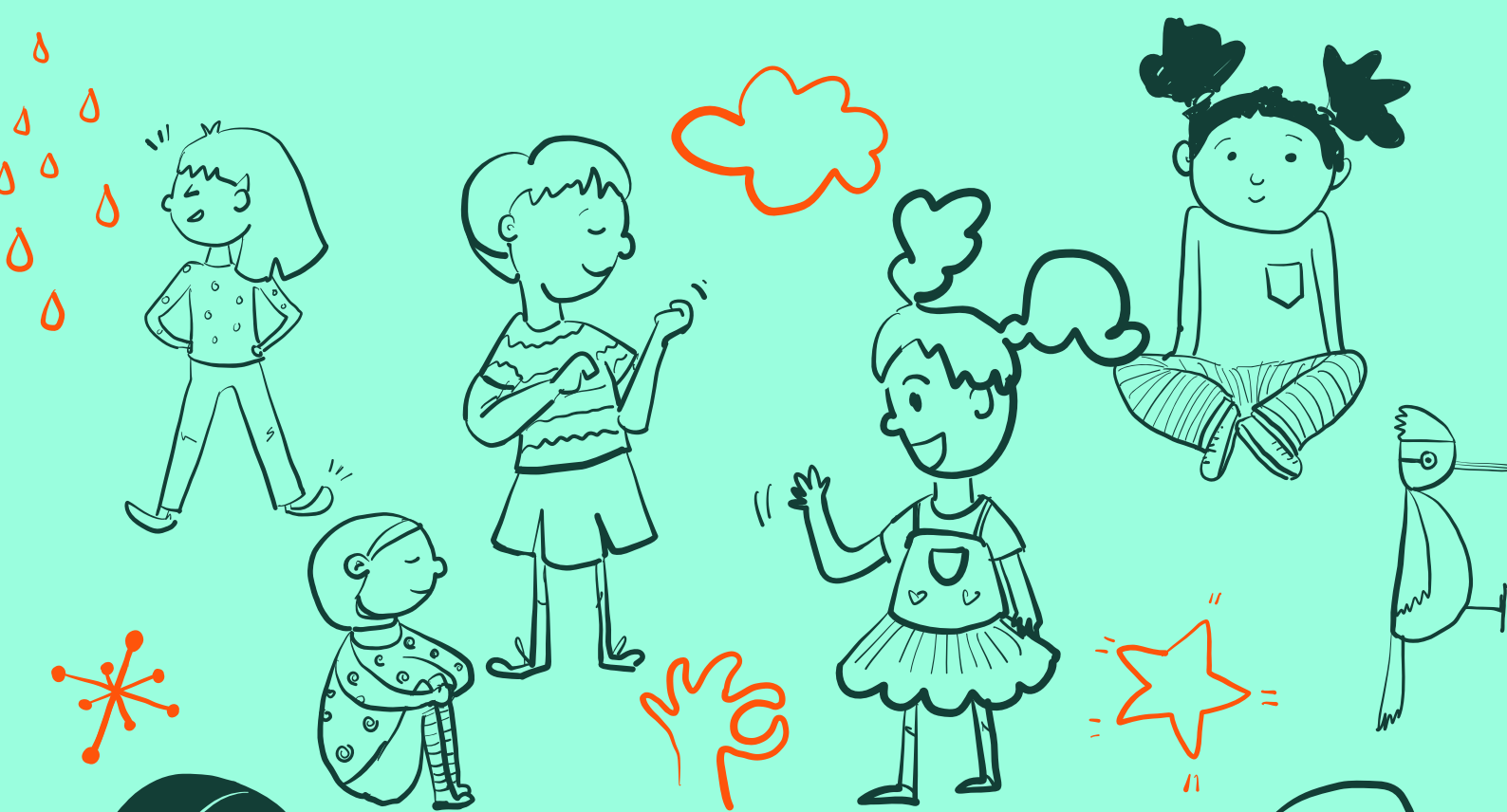

METODER FÖR ATT STÖDJA BARNETS VÄLMÅENDE

HANDBOK FÖR YRKESUTBILDADE
INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

KASVUVAUHDISSA
VÆXTTAKT

Finansiärer:

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

LOHJA
Järvikaupunki

INKOO

Samarbetspartner:

mieli

Skillilataamo
MeriMort/djuryogakort
Päivi Pihlaja/kontextanalys

Handboken Metoder för att stödja barnets välmående – för yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken har tagits fram inom ramen för projektet VæxtTakt (2021–2022) med finansiering från undervisnings- och kulturministeriet och projektkommunerna.

Upphovsmän:

Heidi Lemola | socionom, barnträdgårdslärare,
daghemsföreståndare, projektkoordinator
Mikael Syrjänen | pedagogie magister, yrkeslärare, speciallärare
inom småbarnspedagogik, daghemsföreståndare, projektkoordinator

Arbetsgrupp:

Projektgruppen för trestegsstöd (*sakkunniga från projektkommunerna*)
Projektgruppen för faktabaserat beslutsfattande
(*sakkunniga från projektkommunerna*)

Grafisk design, illustrationer och layout: Aneljäviis | Annaliisa Salmelin
Fotografier: Studio Luxi | Tero Teränen

kasvuvauhdissa.fi/se

@væxttakt

©VæxtTakt 2022

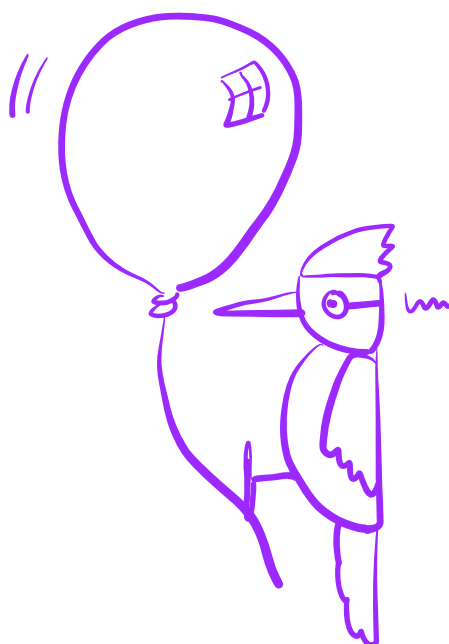

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

VäxtTakt – varje barn är viktigt!	6
Teman för de delaktighetsbaserade metoderna	7
Metodernas syfte	8
Hur används metoderna?	9
Mångsidig kompetens och barnets välmående	10
Hur gör vi för att börja använda metoderna?	12
SOCIOEMOTIONELLA FÄRDIGHETER DVS. SOCIOEMOTIONELL KOMPETENS	14
Vad kan jag göra för att främja barnens socioemotionella färdigheter i praktiken?	16
METODER	18
Att känna igen känslor/Känslkort	18
Att sätta ord på känslorna	19
Ett tryggt krypin/en trygg vuxen	20
Vad gör mig unik?	21
Klubben för interaktionslek	22
Blindbock	23
Lästips om att stödja barnens socioemotionella färdigheter	24
SPRÅK OCH KOMMUNIKATION	26
Vad kan jag göra för att främja barnens språk- och kommunikationsfärdigheter i praktiken?	28
METODER	30
Mungymnastik	30
Sagoverkstad	31
Rim	32
Pantomimer	33
Lästips om att stödja barnens språk och kommunikation	34
PEDAGOGISK INTERAKTION	36
Vad kan jag göra för att främja pedagogisk interaktion i praktiken?	37
METODER	40
Kontextanalys, ett verktyg för teamet	40
ÄN eller MEN-övningen (TEAMET)	41
Lek med en vuxens stöd	42
Temamånad	43
Veckans hjälpreda	44
Äventyrsbana	45
Gruppens gemensamma regler	46
Lästips om att stödja pedagogisk interaktion	47

ACCEPTANS AV DET SOM ÄR ANNORLUNDA DVS. KULTURELL KOMPETENS	48
Vad kan jag göra för att främja acceptans i praktiken?	49
METODER	52
Utforska kroppen	52
Skillnader och likheter	53
Alla slags familjer	54
Hurdan får jag vara?	55
Brottning	56
Lästips om att stödja acceptans av olikheter	58
 ATT SLAPPNA AV OCH LUGNA SIG	 60
Vad kan jag göra i vardagen för att få barnen att slappna av och lugna sig?	61
METODER	64
Bergsövning	64
Från robot till sand	65
Pizzan	65
Biltvätten	66
Sjörövarskeppsmassage	66
Från mus till jätte	67
Djuryogakort	67
Lästips om att stödja avslappning	68
 Stödåtgärder för barnets välmående	 70
 KÄLLOR	 72
BILAGOR	76

VÄXTTAKT – VARJE BARN ÄR VIKTIGT!

Handboken Metoder för att stödja barnets välmående för yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken är ett redskap som syftar till att på ett förebyggande sätt stödja barnets välmående samt ge tips för utvecklingsarbetet inom småbarnspedagogiken. Redskapet är en god hjälp särskilt när det gäller att ge stöd inom de delområden som framträtt genom den enkät om barns välmående som genomförts inom ramen för projektet VäxtTakt, och när man vill förebygga att eventuella stödbehov uppkommer eller kvarstår.

Den elektroniska översikten Ett språng för välmående hjälper personalen att påverka vilka teman som ska ingå i gruppens stöd. Om man ser att enkätresultaten för barnen i gruppen är svaga inom något delområde, bör teamet ta sig tid att se över situationen. Vid behov ska daghemsföreståndaren eller en speciallärare inom småbarnspedagogik inkallas så att ni tillsammans kan undersöka situationen och dess bakomliggande orsaker och fundera på möjliga korrigerande åtgärder. Metoderna i denna handbok ingår i de åtgärder som vidtas när någonting väcker oro, men helheten måste alltid bedömas från fall till fall.

De delaktighetsbaserade metoderna är indelade i olika teman som valts ut på grundval av indikatorerna i enkäten om barns välmående. I slutet finns även ett avsnitt om att slappna av och lugna sig. Varje tema är indelat i mindre delområden: teoriavsnittet behandlar ämnet på allmän nivå, i det praktiskt inriktade avsnittet framförs olika faktorer som bör kontrolleras om oro uppstår, och metodavsnittet innehåller övningar som låter pedagogen stimulera barnets välmående med ett förebyggande grepp. Handboken Metoder för att stödja barnets välmående för yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken finns även i utskrivbar version på projektets webbplats www.kasvuvauhdissa.fi/se.

När ni använder metoderna bör ni komma ihåg att planering, genomförande och utvärdering har stor betydelse. När verksamheten är omsorgsfullt planerad kan pedagogen i lugn och ro ägna sig åt den utan att behöva sätta tid på att fundera på vad som ska hända närmast. Utvärderingen är viktig, genom den kan pedagogen till exempel lägga märke till att ett enskilt barn eller en grupp behöver mer övning exempelvis när det gäller beröring eller instruktioner. Via utvärderingen får pedagogen klarhet i huruvida verksamheten stärkt barnens färdigheter, och kan sedan öka svårighetsgraden inom vissa delområden.

Teman för de delaktighetsbaserade metoderna

SOCIOEMOTIONELLA FÄRDIGHETER dvs. socioemotionell kompetens: störande beteende, impulsivitet, socioemotionell beredskap samt empati

SPRÅK OCH KOMMUNIKATION

PEDAGOGISK INTERAKTION: närhet och konflikt

ACCEPTANS AV DET SOM ÄR ANNORLUNDA dvs. kulturell kompetens

ATT SLAPPNA AV OCH LUGNA SIG INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

METODERNAS SYFTE

Handboken Metoder för att stödja barnets välmående för yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken är avsedd att hjälpa pedagogerna inom småbarnspedagogiken att planera sitt arbete med att stödja barnens välmående och inlärn timer. Detta verktyg kan vara till hjälp när pedagogerna upprättar barnets plan för småbarnspedagogik, med hänsyn till eventuellt stödbehov. Materialet kan också användas vid den konkreta utformningen av undervisningsplanen för gruppen. Även om bara en del av gruppen skulle ha behov av en enskild metod kan metoden integreras i alla barnens vardag, för att utöka det stöd som barnen får och stärka deras välmående och inlärn timer.

Insatser för att stödja barnens välmående ska omfatta alla barn. Läraren inom småbarnspedagogik är ansvarig för att följa med i gruppens mående och i barnens individuella behov. Det finns ett starkt samband mellan barnets välmående, känslor och sociala interaktion och kunskapsmässig inlärn timer. Det är viktigt att skapa en atmosfär där barnet känner sig delaktig och upplever att någon lyssnar. Pedagogens handledning och exempel spelar en viktig roll när det gäller att skapa en positiv atmosfär samt när barnen ska tillägna sig socioemotionella färdigheter och interaktionsfärdigheter. Stöd för barnens färdigheter inom språk och kommunikation är viktigt när det gäller interaktion¹.

Teammedlemmarna får gärna sätta sig in i metoderna tillsammans. Inte alla metoder är lämpliga för alla barn, därför är det bra att tänka igenom vilka övningar som passar vilka barn. Övningarna kan variera under läsåret och anpassas enligt olika åldrar.

Varje barn är viktigt, och positiva och närvarande vuxna spelar en nyckelroll när det gäller att visa det. Sådana vuxna stöder barnens välmående genom sitt eget exempel samtidigt som de tar hand om sitt eget välmående². Dessa metoder ingår i ett arbetssätt som stöder barnets välmående med ett förebyggande och stöttande grepp.

¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräys OPH-700-2022.

² Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Otavan Kirjapaino Oy.

HUR ANVÄNDS METODERNA?

Handboken Metoder för att stödja barnets välmående för yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken utgör en del av den enkät om barns välmående för faktabaserat beslutsfattande vilken tagits fram inom projektet VäxtTakt. Handboken är ett redskap som gör det möjligt att sätta in stöd särskilt för de delområden som framträtt genom enkäten. Redskapet kan också användas utan enkätresultat, för att stödja barns välmående.

Tanken med temana och de delaktighetsbaserade metoderna är att de ska vara en del av den småbarnspedagogiska vardagen och bidra med tips och åtgärder som kan vara till nytta när ni funderar över hur stödet för gruppen borde vara utformat. Metoderna är avsedda att användas regelbundet under verksamhetsperioden i olika vardagliga situationer. Ni kan även välja att börja använda dem i vardagen mitt i verksamhetsperioden, om det anses nödvändigt. För att alla pedagoger, barn och vårdnadshavare ska få vetskap om temana, kan ni gärna sätta upp information på väggen i grupputrymmet och även skicka hem information till vårdnadshavarna. Ni kan också med fördel anteckna temana i barnets plan för småbarnspedagogik och i gruppens undervisningsplan. Läs mer om detta på kasvuvauhdissa.fi/se.

För varje tema för välmående som beskrivs i denna handbok, tar vi i korthet upp den teoretiska bakgrunden samt beskriver allmänt hur temat kan stödjas i vardagen inom småbarnspedagogiken. I varje tema ingår olika slags metoder som kan användas med barn i olika åldrar. En del av metoderna passar bra som inspirationskällor för hemmen, och pedagogerna kan tipsa vårdnadshavarna om att kika in på webbplatsen kasvuvauhdissa.fi/se för mer information om projektet, det stöd som tillhandahålls inom småbarnspedagogiken samt om dessa metoder.

För varje metod ingår följande information:

TIDSÅTGÅNG

3-6-åringar

MÅLGRUPP

BEHÖVS FÖR ÖVNINGEN

1-6

LÄMPLIG GRUPPSTORLEK

MÅNGSIDIG KOMPETENS OCH BARNETS VÄLMÅENDE

Välmående definieras som ett brett och mångfasetterat fenomen som i större skala är kopplat till samhället och tidsandan. Ett sätt att se på det är att barnets välmående består av att trygghetskänslan byggs upp, att man lyssnar på barnet och att hen blir förstodd, att barnet har möjlighet att skaffa kunskap och fatta beslut samt har möjlighet till aktiv delaktighet och agentskap. Barnen är experter när det gäller deras eget liv. I våra insatser för att stödja deras välmående är det viktigt att vi bemöter barnen och förhåller oss till dem som aktiva subjekt och medskapare av information¹.

Trygghetskänslan är en viktig beståndsdel i välmåendet. Alla vuxna i barnets liv ansvarar för att hen känner sig trygg². Under barndomen och ungdomen utvecklas och växer människan snabbt, under omgivningens inflytande. Dessa perioder är alltså särskilt gynnsamma med tanke på insatser för välmående³. För att den vuxna ska kunna stödja barnets välmående, är det viktigt att hen också uppmärksammar sitt eget mående. Barn lever här och nu, och fångar upp allt som händer kring dem. Den vuxna måste vara lyhörd, ha tid att stanna upp och en genuin vilja att påverka barnets välmående på ett lösningsorienterat sätt.

Barnets välmående omfattar även grundpelarna när det gäller uppväxt, utveckling och inläring, vilka småbarnspedagogiken främjar exempelvis genom att daghemmet under dagens lopp möjliggör avslappning och vila och erbjuder mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Utöver praktiska åtgärder i vardagen är pedagogen ansvarig för att skapa en dagsstruktur som är faktabaserad, tydlig och systematisk men flexibel, samt sätta upp mål för varje barn liksom för gruppen som helhet. Inte bara daghemsföreståndaren ansvarar för att alla beslut fattas utgående från fakta, utan detta ansvar vilar på alla pedagoger.

Inom småbarnspedagogiken tillåts inte mobbning, våld eller störande beteende. En grundpelare när det gäller att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och en välmående gemenskap. Pedagogen lär sig tillsammans med barnen att känna igen och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt samt att utveckla socioemotionella färdigheter.

Välmående och inläring går hand i hand, i livets alla skeden. Välmåendet utgör grunden för uppväxt, utveckling och inläring. Ett barn som mår bra klarar lättare av att rikta in sin energi på att lära sig nya saker. Välmåendet är knutet till de känslor som barnet dagligen känner. Exempelvis tillfredsställelse och glädje

¹ Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Otavan Kirjapaino Oy.

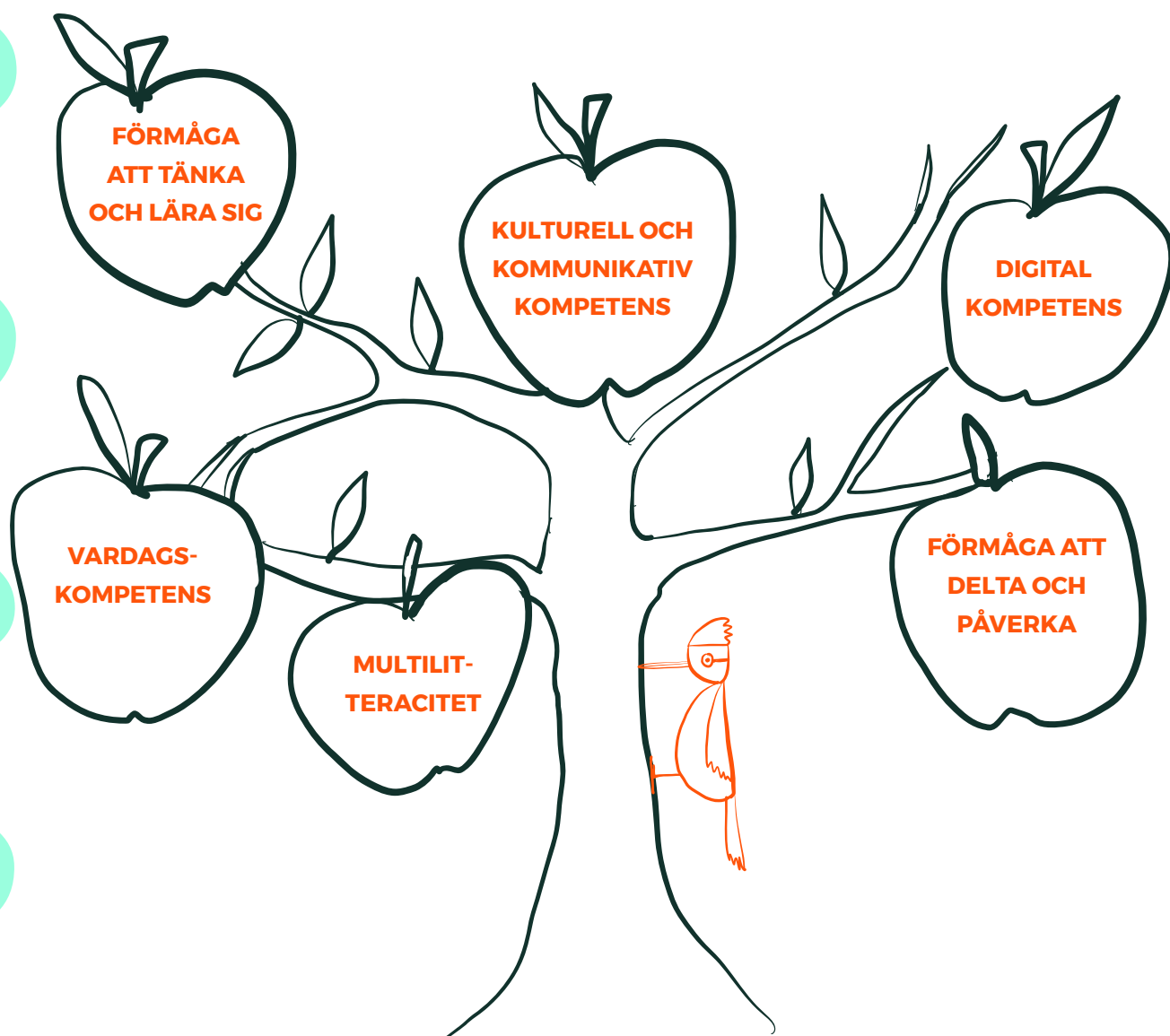
² Kallinen, K., Nikupeteri, A., Laitinen, M., Lantela, L., Turunen, T., Nurmi, H., & Leinonen, J. (2021). Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. Kasvatus & Aika, 15(2), 4–21

³ Ahtola, Annarilla 2016. Psykkinen hyvinvointi ja oppiminen. PS-kustannus.

främjar den inre motivationen och viljan att lära sig nya saker. Barnet uppfattar världen som full av möjligheter. Insatser för att stödja och stärka denna uppfattning spelar en framträdande roll.

Den plan för barns och ungas välfärd som föreskrivs i barnskyddslagen ska beaktas i den lokala planen för småbarnspedagogik. De mål som skrivs in i barnets plan för småbarnspedagogik beaktas i personalens pedagogiska arbete. Dessa mål beskriver hur barnets utveckling, inläring och välmående ska stödjas genom pedagogiskt arbete och i inlärningsmiljön.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik (2022) beskrivs sex delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra⁴. Vart och ett av dessa delområden har samband med barnets välmående:

HUR GÖR VI FÖR ATT BÖRJA ANVÄNDA METODERNA?

- ☐ I början av läsåret bör teamet reservera en tid för att sätta sig in i och planera metoderna, kanske under en planeringskväll. När ni planerar, inför och utvärderar metoderna, är det bra att aktivt reflektera över behoven. Detta bör ske tillsammans med teamet och daghemsföreståndaren, och vid behov även med specialläraren inom småbarnspedagogik. På så sätt fungerar metoderna som förebyggande åtgärder. I gruppens undervisningsplan antecknar ni även i vilken ordningsföljd ni ska börja använda temana.
- ☐ Vid läsårets början kan ni gärna skicka ett meddelande till vårdnadshavarna om stödet inom småbarnspedagogiken för barnens välmående. Ni kan också involvera vårdnadshavarna exempelvis i planering och utvärdering. För detta ändamål upprättas en plan där det framgår hur barn och vårdnadshavare kan göras delaktiga i användningen av olika teman och metoder.
- ☐ Metoderna kan införas när behovet än uppstår, även mitt i läsåret. Det kan utgående från resultaten i enkäten om barns välmående vara befogat att anpassa handlingsmodellerna och metoderna så att de stöder gruppens färdigheter.
- ☐ Behovet av att införa metoder kan också vara kopplat till ett enskilt barns individuella behov, exempelvis enligt talterapeutens instruktioner, eller till hela gruppens behov.
- ☐ Det är viktigt att kommunicera kring detta under hela läsåret, till både barn, vårdnadshavare och andra pedagoger.
- ☐ Det är bra att i barnets plan för småbarnspedagogik skriva upp de teman och metoder som tagits upp med barnet. Planen för småbarnspedagogik ska uppdateras vid behov, minst en gång om året.

SOCIOEMOTIONELLA FÄRDIGHETER DVS. SOCIOEMOTIONELL KOMPETENS

Temat barnets välmående

Faktabombardemang

Den socioemotionella utvecklingen sker på det sociala området och på det emotionella området. Dessa två områden är en förutsättning för varandra¹. Socioemotionella färdigheter kallas även socioemotionell kompetens. Kompetens betyder skicklighet eller duglighet och denna term används även i det material som tagits fram inom projektet SkolSkick.

Socioemotionella färdigheter utgör en grund för utveckling av barnets positiva känsloliv och av förmågan till interaktion². Färdigheterna kan grovt indelas i tre delområden: social medvetenhet, relationsfärdigheter och ansvarsfull problemlösning.

Social medvetenhet omfattar förmågan att ta hänsyn till andras perspektiv, förmågan att värdesätta likhet och olikhet samt empatiska insikter. Barnen försöker förstå och tolka sitt eget och andras beteende. Syftet med relationsfärdigheter är att kunna kommunicera på ett positivt och effektivt sätt med människor i omgivningen och skapa långvariga relationer. Interaktionsfärdigheter, liksom förmågan att uttrycka sig och förstå andra, spelar också stor roll för identiteten, funktionsförmågan och välmåendet³.

Ansvarsfull problemlösning är att analysera sociala situationer. Barnet lär sig exempelvis att identifiera problem, sätta upp mål och komma till rätta med utmaningar som uppstår i gruppen och kamratrelationerna.

Termen impulsivitet används ofta inom småbarnspedagogiken, och avser bristande rationell problemlösning, i vardagligt tal "kort stubin". Barn med kort stubin är ofta lättretliga och kan exempelvis agera på ett tanklöst sätt.

De socioemotionella färdigheterna utvecklas i växelverkan med omgivningen. Inom småbarnspedagogiken får barnet tillfälle att träna upp sina sociala och emotionella färdigheter i gruppen. Leken ger barnet tillfällen att öva upp sina socioemotionella färdigheter under hela barndomen. Den kritiska perioden för självregleringsfärdigheter och emotionella färdigheter infaller när barnet är 2 till 7 år. Småbarnspedagogiken har alltså en viktig roll att spela när det gäller dessa färdigheter⁴.

¹ Semrud-Clikeman, M. (2007). Social Competence in Children. In: Social Competence in Children. Springer, Boston, MA.

² Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Otavan Kirjapaino Oy.

³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräys OPH-700-2022.

⁴ Sandberg, Erja 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. PS-Kustannus.

Vad kan jag göra för att främja barnens socioemotionella färdigheter i praktiken?

Om barnets socioemotionella färdigheter ger anledning till oro bör ni undersöka hur följande omständigheter beaktats i gruppen och teamet.

Känslorna har till uppgift att upptäcka, följa med i och utvärdera olika faktorer i miljön vilka stödjer eller hotar vårt välmående¹. Känslor påverkar vårt sätt att reagera i olika situationer. För att barnet ska lära sig att känna igen sina känslor, är det viktigt att vi stödjer barnets känslor och sätter ord på dem. De självregleringsfärdigheter, lekfärdigheter, emotionella färdigheter och sociala färdigheter som barnet samlar på sig utgör en stadig grund för barnet att stå på när hen senare i livet ställs inför olika situationer. Dessa färdigheter förebygger exempelvis konflikter, eftersom de hjälper barnet att spegla sina egna och andras känslor och handlingar. När ni planerar verksamheten gör ni klokt i att reservera särskilda stunder för träning i dessa färdigheter. Övningarna kan med fördel ske i mindre grupper.

Det är bra att **identifiera barnets starka sidor**. Ni kan gärna anteckna dem med tanke på inläringen, och även involvera vårdnadshavarna i detta. Då är pedagogen medveten om barnets starka sidor och kan sätta ord på dem och ge beröm samt stödja barnet i svårare situationer.

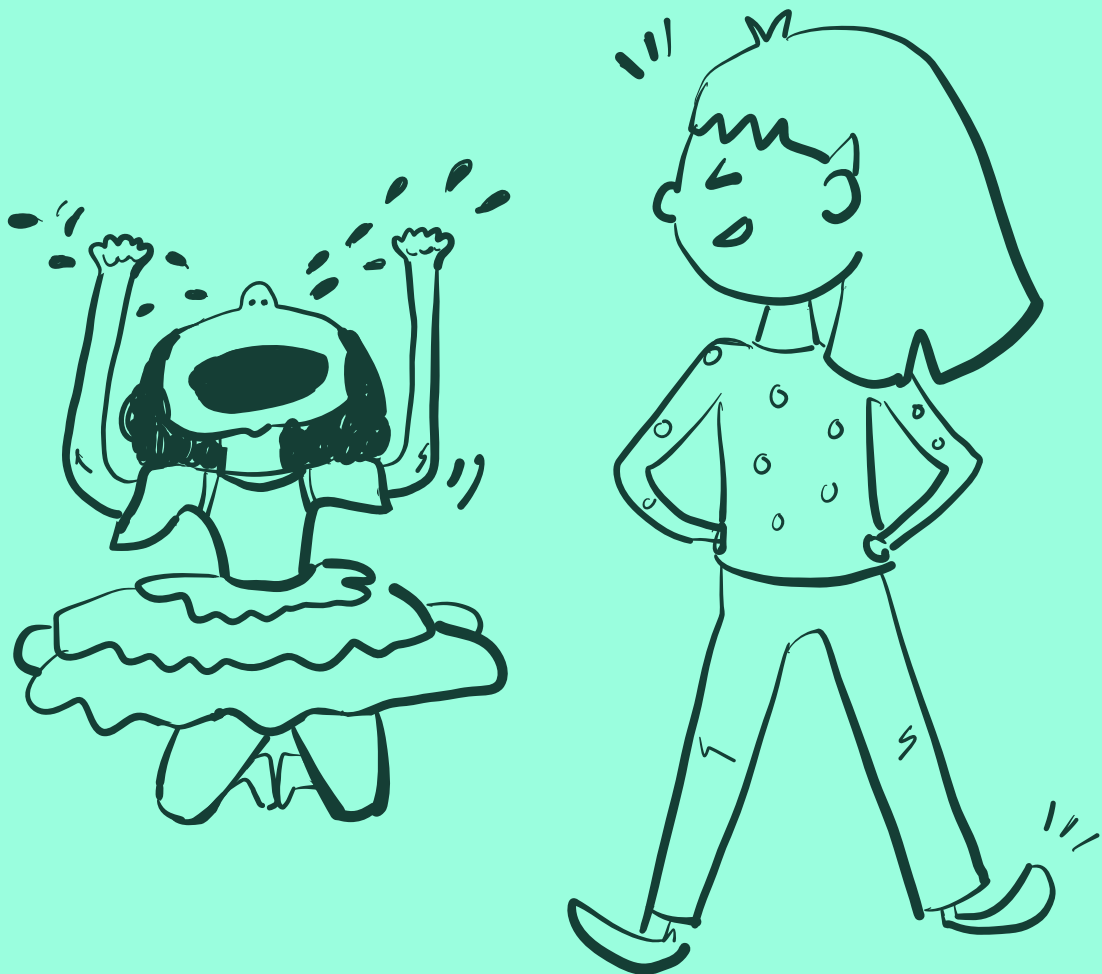
Det viktigaste för barnet är **en trygg miljö** där hen känner sig hörd och sedd². Forskning har visat att det finns kopplingar mellan en otrygg atmosfär och försämrad självtillit, socioemotionella svårigheter och svaga inlärningsresultat. Grundbulten för en trygg atmosfär är genuin varm interaktion mellan barn och vuxen, liksom den allmänna atmosfär som präglar verksamhetskulturen. När pedagogen förstår att barnen handlar rätt och inte krånglar med avsikt, kan hen börja stödja barnet. Med tanke på knepiga situationer är det bra att fundera över ett eget sätt att se till att barnets handlingar ger konsekvenser, exempelvis vid konflikter, eftersom alla sådana insatser inverkar på barnets socioemotionella erfarenheter. I linje med den positiva pedagogiken används i stället för bestraffningar olika typer av påföljder som låter barnet gottgöra för sitt misstag. Detta stöder barnets empatiska och emotionella färdigheter.

Det är bra att i förväg med barnet gå igenom hur ett önskat uppförande ser ut och vilka påföljderna kan bli av en eventuell konflikt. Teamet bör även diskutera skillnaden mellan bestraffning och påföljder.

¹ Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Otavan Kirjapaino Oy.

² Sandberg, Erja 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. PS-Kustannus.

Det är också bra att teamet inleder en dialog om hur var och en ser på barnen och vilka känslor som väcks i mer krävande situationer. Det är bra att vara medveten om att den empatiska förmågan skiljer sig åt mellan olika personer. Empati ger bättre förståelse för ordlös information och kroppsspråk, ansiktsuttryck och gester³. Det är bra att stanna upp och reflektera över om det egna handlingssättet stödjer barnets motivation att uppföra sig på ett empatiskt sätt. "Inverkar mina reaktioner positivt på barnets beteende?" När **en gemensam förståelse** råder i teamet, är det lättare att ge barnen stöd.

METODER

Att känna igen känslor/Känslokort

20 min

3-6-åringar

4-7

Behövs för övningen: känslokort, bilaga 1

En bra övning när ni vill lära barnen att sätta ord på olika känslor och känna igen känslor i sig själva och andra.

1. Pedagog väljer ut en lugn plats för en mindre grupp, exempelvis under morgonsamlingen eller vid ett särskilt tillfälle.
2. Inför denna stund väljs ett känslokort som sedan behandlas.
3. Sätt ord på den känsla som bilden föreställer.
4. Uttryck samma känsla genom ansiktsuttryck och gester. Ni kan också röra er på samma sätt som känslan.
5. Pedagogen leder en diskussion kring känslan, exempelvis:
 - När har du varit ledsen?
 - Varför var du ledsen?
 - Hur kändes det?
 - Vad gjorde du när du var ledsen?
 - Tröstade någon dig när du var ledsen?
6. Pedagogen ser till att barnen förstår att alla känslor är tillåtna. Diskutera hur samma känsla kan visas på olika sätt.
7. Pedagogen avslutar stunden genom att lyfta fram en positiv erfarenhet av en känsla som behandlats. Till exempel att man var ledsen men blev gladare när en kompis gav en kram och man sedan gick för att leka tillsammans.

TIPS: Barnen kan även använda känslokorten som färgläggningsbilder. Det är ett sätt att behandla känslor utgående från barnets perspektiv.

Anpassad utifrån MIELI Psykisk Hälsa Finland rf (2022). <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen/>

Att sätta ord på känslorna

20 min

3-6-åringar

4-7

Behövs för övningen: sittunderlag, mjukleksak

En bra övning för att stärka barnens förmåga att sätta ord på sina känslor i vardagen. Ett föremål kan ibland hjälpa ett barn att sätta ord på sina känslor. Denna övning får gärna inkluderas genast i början av läsåret, för att barnen ska vänja sig vid den och kunna ha nytta av den i situationer där det annars kan vara svårt att uttrycka tankar och känslor.

1. Pedagog väljer ut en mjukleksak som används vid övningen.
2. Barnen får sitta i en ring på lämpligt avstånd från varandra. Sittunderlag kan användas för att märka ut sittplatserna.
3. Pedagog visar först hur övningen går till. Hen håller leksaken i famnen och inleder stunden genom att berätta om sin egen känsla.
4. Barnen får sedan turvis hålla leksaken i famnen.
5. Det barn som har leksaken har ordet medan de andra lyssnar.
6. Barnet kan själv med egna ord berätta om vad hen känner just då, alternativt kan pedagog hjälpa barnet att sätta ord på känslorna och motivera dem:
7. "Nu känner jag, att..."
8. "Just nu känner jag mig..."
9. "Jag är glad för att..."
10. "Jag är arg för att..."
11. "Det känns som att..."
12. När barnet talat klart får hen räcka över leksaken till följande barn.
13. Barnen får slutligen, under pedagogens ledning, tala om de tankar som de olika känslorna väckt.

Ett tryggt krypin/en trygg vuxen

40 min

1-6-åringar

4-7

Behövs för övningen: kuddar, täcken, leksaker m.m.

En bra övning för att förebygga impulsivitet och störande beteende samt skapa en lugn plats. Övningen hjälper barnet att inse betydelsen av trygga vuxna, och låter samtidigt barnet vara med och skapa en plats där hen kan känna sig trygg.

Övningen går ut på att tillsammans med barnen bygga ett tryggt krypin i inlärningsmiljön, exempelvis i gruppens utrymmen eller i skogen. Det byggs på en plats som är lättillgänglig för barnen. Ni kan också välja att bygga ett krypin för en leksak.

När man byggt ett krypin i grupputrymmet, kan barnen använda det när de vill slappna av. Om ni byggt ert krypin i skogen kan ni fotografera det och sedan sätta upp bilden på väggen i grupputrymmet.

1. Pedagoger pratar med barnen om vilken som är den bästa platsen för att bygga ett krypin i grupputrymmet, och ger vid behov några alternativ.
2. Pedagoger tar på förhand fram de föremål som behövs för att bygga ett krypin.
3. Pedagoger bygger kryptet tillsammans med barnen och ser till att alla får vara med.

Medan ni bygger ert krypin kan ni prata om följande:

- Vad betyder "trygg"?
- Hurdan är en trygg vuxen?
- Vilka trygga vuxna finns i barnets liv?
- Vad utmärker en trygg miljö?

Anpassad utifrån Turvallinen Oulu (2021). Turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali, esiopetus. Painatuspalvelut, Monetra Oulu Oy

Vad gör mig unik?

30-40 min

4-6-åringar

4-7

Behövs för övningen: papper, pennor, påse

En bra övning som låter barnen lära sig att få syn på sina egna och andras starka sidor och själva sätta ord på dem.

1. Pedagoger får först själv berätta om sig själv som barn: vad hen tyckte om i sig själv och vad hen tyckte att hen var bra på.
2. Barnen får därefter fundera på vad de gillar hos sig själva. Det kan handla om utseende eller om vad de tycker att de är bra på.
3. Ett barn i taget får visa sina tankar till pedagoger som skriver ned tankarna och barnets namn på en lapp. Om barnet inte kommer på något att säga kan pedagoger hjälpa till genom att visa en positiv egenskap till barnet.
4. Lapparna läggs sedan i en påse, också pedagogers lapp.
5. Sedan tar pedagoger en lapp i taget ur påsen och läser vad som står på den. Barnen får gissa vem det är frågan om. Pedagoger kan ge ledtrådar.
6. Sedan kan ni diskutera tillsammans:
 - Vad betyder det att vi alla får vara som vi är?
 - Vi är alla bra precis som vi är.
 - Varje människa är värdefull, oavsett hur hen ser ut eller vad hen är bra på.
 - Vi är alla olika men ändå jämlika!
 - Du får vara precis som du är, du räcker till!
7. Barnen får rita av sig själva på den kopia som pedagoger delat ut, och sedan prata med pedagoger om bilden:
 - Hurdan anser barnet att hen är? Pedagoger har till uppgift att lyfta fram drag hos barnet som är härliga, trevliga och positiva.
 - Barnet kan använda en spegel för att teckna sitt självporträtt.
8. Barnet får sedan ta med sig teckningen hem och visa den för vårdnadshavaren som då ska berätta för barnet om de goda sidor hen ser i sitt barn. Vårdnadshavaren kan skriva upp dessa goda sidor intill bilden.
9. Daghemmet kan också spara teckningen i barnets pärm, så att man senare under läsåret kan återgå till den och se hur barnet uppfattar sig själv då.

Anpassad utifrån Turvallinen Oulu (2021). Turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali, esiopetus. Painatuspalvelut, Monetra Oulu Oy

Klubben för interaktionslek

30-40 min

3-6-åringar

5-8 barn och 2 vuxna

Behövs för övningen: hudlotion, ett lugnt utrymme, tillbehör som behövs till leken

En bra övning när ni vill ge varje barn tillfälle att vara sig själv, känna att hen blir accepterad som hen är samt lagom krävande uppgifter som är olika varje gång. Därtill ger övningen barnen utrymme att öva upp förståelsen för andra barn och förmågan att reglera impulsivitet.

Det vanliga är att klubben träffas tio gånger, exempelvis en gång i veckan (alltid samma veckodag). Det får gärna finnas två vuxna i gruppen. Den ena leder klubben, medan den andra iakttar och för anteckningar samt hjälper barnen. Det är bra att klubben alltid träffas på samma plats. Utrymmet behöver inte vara stort, men det borde vara en lugn plats.

Klubben är flexibel och anpassas enligt barngruppens behov, men har samma struktur varje gång. På väggen fästs bilder till stöd för de olika aktiviteterna. Nedan finns ett exempel på vad klubben kan innehålla, och efter exemplet finns bra övningar för olika behov.

1. Barnen kommer till utrymmet (i en vuxens famn, en i taget/i en kö hand i hand)
2. Inledande sång (Lisa är här, tänk vad roligt att Lisa är här!)
 - Varje barn hälsas med en välkomstsång
3. Klubbregler:
 - a) Vi håller ihop (gruppens sammansättning förblir den samma varje gång, inga nya medlemmar tillkommer, fastän någon skulle vara frånvarande),
 - b) vi tar hand om varandra (det är inte tillåtet att göra någon ledsen),
 - c) vi har roligt.
4. Pyssla om varandra. Den vuxna söker fram någon skråma på sina händer eller armar och smörjer den med lotion. Därefter tillfrågas barnen om de har några skråmor eller småsår. Den vuxna kan till en början smörja in barnen om de ger sitt tillstånd till det, senare kan barnen smörja in varandra och fråga "känns det bättre nu?".
5. **Första leken:** en aktivitetsinriktad lek som barnen vanligtvis inte får ägna sig åt på daghemmet (till exempel att riva sönder tidningar eller blåsa bubblor i vatten/mjölk)

6. Gottestund. Till exempel ett kex. Barnen får i tur och ordning av den vuxna ett kex och äter det under lugnt samtal.
7. **Andra leken:** Lugn lek (exempelvis att linda in sig i en filt)
8. Vad var roligast? Barnen får ett i taget med hjälp av bildkorten visa vad som var roligast.
9. Avslutande rim: Nu är det slut, dags att gå ut!
10. Barnen lämnar utrymmet: Sker alltid på ett nytt sätt enligt specifika regler, exempelvis att barnet inte får stiga på bitarna av de tidningar som de rivit sönder under klubbträffen.

Efter varje gång antecknar den/de vuxna sina observationer för att kunna planera följande klubbträff enligt dessa.

Klubben för interaktionslek bygger på de element och den tankevärld som tagits fram inom terapimetoden Theraplay (Booth & Jernberg 2010)

Blindbäck

10 min

3-6-åringar

4-8 barn/parvis

Behövs för övningen: halsdukar

En bra övning genom vilken barnen får lära sig att lita på andra via beröring och handledning. När du planerar leken bör du välja en passande miljö. Till en början kan ni leka leken i det välbekanta grupputrymmet, och senare exempelvis i skogen.

1. Pedagog ordnar barnen i par och ser till att leken fungerar bra i paren, eller så får barnen själva inordna sig i par.
2. Pedagog går igenom reglerna.
3. Ett av barnen i paret binder för sina ögon.
4. Den andra i paret går bakom "den blinda" och fungerar som vägvisare.
5. Leken kan gå till på två olika sätt: Vägvisaren kan antingen hålla i det andra barnet runt midjan och på så sätt lugnt visa vägen runt omkring i utrymmet, eller i stället beskriva omgivningen för att visa vägen:
6. "Framför dig finns två trappsteg: ta tag i räcket till höger och ta ett steg nedåt, sväng höger."
7. Barnen får därefter byta roller.

Lästips om att stödja barnens socioemotionella färdigheter

Webbplatser:

Huomaa hyvä, Vahvuusvaris

<https://kaisavuorinen.com/huomaa-hyva/>

Satu-seikkailu, Pomenia-serien

<https://shop.pomenia.com/tuote/satuseikkailu-lautapeli/>

Känslokort, MIELI Psykisk Hälsa Finland rf

<https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen/>

Tunnetaidot, Viitottu rakkaus

<https://viitotturakkaus.fi/tuote-osasto/sosiaaliset-aidot/tunnetaidot/>

Tunteet viitottuna, Kielinuppu (sökord: Kielinuppu – Miltä tuntuu nallesta?)

<https://www.youtube.com/watch?v=JFDAoFN2ndY>

Turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali

https://www.ouka.fi/documents/23152206/23160005/Turvallinen-Oulu_Esiopetus_A4_sahkoinen_19082021-4.pdf/63cedecc-60d4-4564-8fd8-475739e8e044

Böcker:

Ahonen, Liisa 2017. **Haastavat kasvatustilanteet.** Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. PS-Kustannus.

Avola, Pauliina & Pentikäinen, Viivi 2019. **Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja.** BEEHappy Publishing.

Wiman, Annele. 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. **Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen.** Otavan Kirjapaino Oy.

SPRÅK OCH KOMMUNIKATION

Temat barnets välmående

Faktabombardemang

Barnet har ett medfött intresse för andra människor och social interaktion. Detta intresse utgör en grund för barnets utveckling. Språket och interaktionen ger barnet inflytande över olika situationer och omständigheter, och låter hen uttrycka sig och skaffa information. Uppskattningsvis 5-10 procent av alla människor har läs- och skrivsvårigheter, något som är nära kopplat till språk och kommunikation. Bara cirka 2 procent har tydliga och ihållande svårigheter (lukimat.fi/lasning/informationstjanst/).

Språkutvecklingens delområden:

- Kommunikationsfärdigheter
- Språkförståelse
- Muntliga språkfärdigheter
- Språklig uttrycksförmåga
- Verbalt arbetsminne och ordförråd
- Språklig medvetenhet ¹
- Fonologisk medvetenhet

Språkfärdigheterna omfattar inte bara tal, utan även icke-verbal kommunikation, det vill säga ansiktsuttryck, gester och blickar². Den icke-verbala kommunikationen utvecklas redan före talet, i takt med att barnet inser att den hjälper hen att kommunicera.

Barns färdigheter inom språk och kommunikation skiljer sig åt, dels på grund av ålder, dels på grund av den språkliga inlärningsmiljöns inflytande³. Det är viktigt att beakta språkets centrala betydelse för barnets uppväxt, utveckling och inläring, och se till att alla barn har möjlighet att uttrycka sig, bli förstådda och förstå andra. För barn är målet med kommunikationen strävan att påverka andra människors handlingar, få kontakt med andra samt viljan att väcka en annan människas uppmärksamhet för att kunna dela med sig av händelser i omgivningen.

Barn växer upp i en miljö präglad av språklig och kulturell mångfald. Genom att synliggöra flerspråkigheten stöder vi barnets utveckling med avseende på språk och kulturer⁴. Flerspråkighet blir allt vanligare i Finland. Det är viktigt att man inom småbarnspedagogiken reflekterar över hur man ska trygga inläringen av majoritetsbefolkningens språk samtidigt som man stödjer barnets möjligheter att utveckla och bibehålla sina övriga språk.

¹ Opetushallitus, kielten rikas maailma.

² Aivoliitto Ry 2022. Puheen ja kielen kehitys.

³ Niemitalo-Haapola & Ukkola 2020. Kielellinen tietoisuus. Teoksessa Niemitalo- Haapola, Haapala & Ukkola. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys.

⁴ Smolander, Sini 2020. Monikielisyys ja - kulttuurisuuteen kasvaminen. Teoksessa Niemitalo- Haapola, Haapala & Ukkola. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys.

Fonologisk medvetenhet, som i betydande mån inverkar på beredskapen att lära sig att läsa och skriva, betraktas av forskare som en stödför för språklig utveckling¹. Med sådan medvetenhet avses barnets förmåga att hantera och bearbeta delar av talade ord, alltså att barnets fonologiska medvetenhet ökar när hen lär sig att leka med språket. Den fonologiska medvetenheten utvecklas kontinuerligt och har en stark koppling till utvecklingen av tänkandet och de kognitiva färdigheterna.

Vars och ens språk inverkar på kommunikationen och samarbetet samt identitetsbyggandet och känslan av att vara delaktig i samhället². En mångsidig interaktion och en språklig miljö som ger uppmuntrande feedback stödjer barnets språkliga färdigheter och språkliga utveckling. Därför är det viktigt att småbarnspedagogiken stimulerar barnets språkanvändning och nyfikenhet, genom att uppmuntra barnet att interagera med vuxna och med andra barn.

Vad kan jag göra för att främja barnens språk- och kommunikationsfärdigheter i praktiken?

Om det uppstår oro kring ett barns språk- och kommunikationsfärdigheter är det nödvändigt att se närmare på i vilken mån följande aspekter beaktas i gruppen.

Det är viktigt att den småbarnspedagogiska verksamhetsmiljön anpassas fortlöpande under verksamhetsåret, så att den motsvarar gruppens behov. Att exempelvis illustrera miljön med bokstäver, former, färger, siffror och bilder är ett väsentligt led i arbetet för att stödja barnens språkliga färdigheter och kommunikationsfärdigheter, och är något som gynnar alla barn. Barnet har av naturen ett intresse för bokstäver, så illustrationerna gör det möjligt att lära ut olika ljud och bokstäver. Språkliga färdigheter kommer senare att stödja utvecklingen av läsfärdighet och rättstavning³.

Flerspråkighet bör beaktas i vardagen, eftersom det stöder barnets utveckling i en värld präglad av kulturell mångfald⁴. Det är viktigt att barnet uppmuntras att använda språket på ett mångsidigt sätt, och att man beaktar barnets språkliga utgångspunkter. Barnet bör alltid ges tid och tillfällen att använda språket i olika slags situationer.

1 Fonologisk medvetenhet, Lukimat.

2 Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. Föreskrift OPH-700-2022.

3 Sandberg, Erja 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. PS-Kustannus.

4 Smolander, Sini 2020. Monikielisyyteen ja - kulttuurisuuteen kasvaminen. Teoksessa Niemitalo- Haapola, Haapala & Ukkola. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys.

Pedagogen ska uppmärksamma sitt eget språkbruk, eftersom hen utgör en språklig förebild för barnet. Samtidigt är det viktigt att ta hänsyn till hur den **icke-verbala** kommunikationen stödjer den verbala.

Läsning av sagor, ramsor och rim i vardagen stödjer utvecklingen av barnets ordförråd och språkliga färdighet. Läsning dagligen, under ledning av pedagogen eller på barnets egna villkor, utgör en viktig del av småbarnspedagogiken. Det är bra att ställa fram böcker i grupputrymmet så att barnen lätt kan nå dem, och skapa en mysig plats för läsning. Ni kan välja ut böckerna enligt tema, och exempelvis med ett visst barn läsa böcker som behandlar vissa begrepp: ovanpå-under, framför-bakom etc.

Kanske finns det i gruppen ett barn som behöver hjälpmedel för språk och kommunikation. Då måste pedagogen se till att hjälpmedlen fungerar och att barnet alltid kan komma åt dem. Det kan exempelvis röra sig om en datorprogram som barnet alltid behöver. Stödformer av detta slag kräver alltid ett förvaltningsbeslut.

METODER

Mungymnastik

10-20 min

2-6-åringar

1-7

Behövs för övningen: sugrör, fjäder, målarfärg, spegel

En bra övning för att öva språkljud på ett lekfullt sätt och stärka munnens muskler. Övningen är till särskilt stor nytta för barn som talar otydligt eller har problem med något visst språkljud som exempelvis R eller S. Talterapeuter använder övningar av denna typ exempelvis för att ta reda på om barnets problem med språkljud har med motorik att göra eller om det finns andra bakomliggande faktorer.

Mungymnastik lär barnet att behärska munnens, tungans och ansiktets muskler.

Exempel på övningar:

- att blåsa genom ett sugrör på ett kontrollerat sätt
- att blåsa på en fjäder och pricka ett mål med den/att blåsa en fjäder upp i luften
- att suga upp vätska halvvägs i ett sugrör
- att visa tungan och sträcka upp den över överläppen

När barnet utför dessa övningar kan pedagogen snabbt se om luften flödar mellan läpparna på önskat sätt, och på så sätt öva ansiktsmotoriken.

TIPS! Ni kan använda en spegel så att barnet ser sina rörelser.

Sagoverkstad

10-20 min

3-6-åringar

1-2

Behövs för övningen: papper och penna/dator, en bild som är intressant för barnet

En bra övning för att utveckla den fonologiska medvetenheten, skapa en bredare uppfattning om barnets språkutveckling och det interaktiva mötandet samt för att förstå världen ur barnets perspektiv.

Pedagogen förbereder övningen genom att välja ut en bild som anknyter till något som barnet är intresserad av, och en lugn miljö som passar för övningen.

Pedagogen berättar för barnet om övningens olika skeden:

- Berätta en saga om den här bilden (visa barnet den bild du valt).
- Jag skriver ner sagan exakt så som du berättar den för mig.
- Till slut läser jag din berättelse högt för dig,
- och då kan du ändra den om du vill.

Pedagogen ber barnet att med egna ord berätta om vad som händer i bilden, och skriver ner barnets saga ord för ord, utan ändringar.

Pedagogen ser till att upprätthålla en uppmuntrande och positiv atmosfär, för att barnet ska känna att någon verkligen lyssnar på vad hen har att säga.

När barnet fått berätta sin saga till slut, läser pedagogen upp vad hen skrivit ner, och låter barnet lägga till eller ta bort detaljer i sagan.

En kompis kan vara med i sagoskapandet, om det är bättre för barnet (för att barnet behöver uppmuntran från en kompis/kompisen bidrar till att få övningen att framskrida).

Pedagogen iakttar situationen och sagan tillsammans med barnet, och antecknar iakttagelserna. Bra tidpunkter för denna övning är åtminstone genast på hösten/när barnet börjar i småbarnspedagogiken, vid årsskiftet och ännu en gång på våren. På så vis kan pedagogen följa med i hur barnet utvecklas språkligt och interaktionsmässigt, och vid behov ändra de mål som fastställts för barnet och de verksamhetsplaner som anknyter till dem.

TIPS!: Barnens sagor kan användas under en särskild sagostund!

Rim

20-30 min

1-3 år/4-6 år

5-7

Behövs för övningen: berättelse

En bra övning för att utveckla den fonologiska medvetenheten. Syftet med övningen är att få barnet att fästa uppmärksamhet vid ordens struktur, vilket är en förutsättning för inläring. Övningen stödjer samtidigt barnets förmåga att förstå talets rytm och utvecklar förmågan att producera och komma ihåg ord.

1-3 år: Sätt ihop en rimmad berättelse tillsammans med barnen, exempelvis under morgonsamlingen. Du kan utforma berättelsen med hjälp av bilder så att den stödjer barnets förmåga att förutse vad som ska hända näst, och hjälper barnet att förstå vad som händer i berättelsen.

4-6 år: Berätta för barnen om rim och likhet mellan ord, och ge ett exempel: katt-hatt. Därefter kan du börja läsa berättelsen och låta barnen i tur och ordning säga ett ord som rimmar. Betona alltid det ord som rimmar, för att barnen lättare ska kunna följa med i berättelsen.

“Det var en gång en NALLE
som hette KALLE.
På Kalles gård fanns en STOL
och på himlen lyste en SOL.
Dagen var så varm och SKÖN,
gräsmattan så vackert GRÖN.
I Kalles hand fanns en VÅFFLA,
och på hans fot en skön TOFFLA.
Kalles vän var en HÄST,
alltid en välkommen GÄST.
Hästen hade gyllene SKOR,
och en hatt så stor, så STOR.
Vännerna sjöng roliga SÅNGER,
och hade många BALLONGER.
Vilken härlig STUND,
och OJ! sen kom en HUND.
Hunden hade en SLIPS,
och hela munnen full av CHIPS.
Klockan var redan FEM,
då fick alla bråttom HEM!

Vännerna hade druckit upp all SAFT,
och vilken rolig dag de HAFT!”

Efter avslutad övning antecknar pedagogen genast sina iakttagelser av barnen. Senare upprepas övningen flera gånger, särskilt med de barn som ser ut att ha svårigheter. Om det är svårt för barnet att rimma med hjälp av en berättelse, kan pedagogen underlätta genom att låta barnet skapa rimmande ordpar snarare än hela meningar.

Pantomimer

20–30 min

3–6-åringar

5–7

Behövs för övningen: bildkort och påse

En bra övning när ni vill hjälpa barnet att känna igen andras gester, rörelser och ansiktsuttryck.

Pedagogen förbereder övningen genom att sätta färdiga bildkort i en påse. Pedagogen kan också komma överens med barnen om ett visst ämnesområde så att barnen själva får välja vad de ska visa: det kan exempelvis röra sig om yrken, djur, rörelser eller känslor. Bildkorten läggs i en påse och barnen får i tur och ordning dra ett kort ur påsen. Barnen ska sedan visa ämnet, utan att säga någonting. De andra barnen får gissa vad pantomimen föreställer.

Det är bra att upprepa övningen regelbundet, för att barnen ska lära sig att läsa olika uttryck och gester i olika situationer. Övningen utvecklar också delaktigheten och fantasin.

TIPS: Pantomimer kan också göras på gården eller i skogen!

Lästips om att stödja barnens språk och kommunikation

Webbplatser:

Övningar för fonologisk medvetenhet

<http://www.lukimat.fi/lukeminen/tietopalvelu/tukikeinot-1/lukivalmiuksien-tukeminen/fonologisen-tietoisuuden-harjoitteita>

Itseilmaisu, Viitottu rakkaus

<https://viitotturakkaus.fi/tuote-osasto/itseilmaisu-arki/>

Språkens rika värld, Utbildningsstyrelsen

<https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/sprakens-rika-varld-material>

Kili eli kieli ja liikunta. (språk och motion).

Bok: Kieli ja liikunta. Ryhmäkuntoutusohjelma kielihäiriöisille lapsille.

Lärdomsprov: Kili: Kielen ja liikunnan ryhmäkuntoutusohjelman kielihäiriöisille lapsille- tuokiosuunnitelmakansio päivähoidon käyttöön.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/11780/2007-05-31-01.pdf>

Kommunikation, Papunet

<https://papunet.net/>

Begrepp, Nallematikka

<https://koju.nmi.fi/tuote/nallematikka-varhaisten-matemaattisten-oppimisvalmiuksien-kehittamisohjelma/>

Begrepp, Viitottu rakkaus

www.viitotturakkaus.fi

[/Pinterest](#)

Handboken Pienen kielipolku, Hjärnförbundet rf

<https://dyajetwym1cg9.cloudfront.net/assets/files/1835/pienenkielipolku.pdf>

Mungymnastik, Raasepori

<https://www.raasepori.fi/wp-content/uploads/2019/03/Suujumppa.pdf>

Suupoppia- avgiftsbelagt material för att stärka munnens muskulatur och motorik https://www.avainsaatio.fi/tuotteet_suupoppia.php

Böcker:

Niemitalo- Haapola, Haapala & Ukkola 2020. **Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys.** PS-Kustannus.

Sandberg, Erja 2021. **Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.** PS-Kustannus.

Timo Ahonen, Tuija Aro, Tiina Siiskonen & Ritva Ketonen, 2014. **Joko se puhuu?** Opetus 2000.

PEDAGOGISK INTERAKTION

Temat barnets välmående

Faktabombardemang

En förutsättning för inkluderande småbarnspedagogik är högklassig pedagogisk och specialpedagogisk kompetens och verksamhet, omsorg om barnens välmående samt att personalen förbinder sig till de inkluderande principerna. Det övergripande syftet med den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken är att främja barnens inläring och välmående samt mångsidig kompetens¹. Den pedagogiska verksamheten äger rum i interaktionen mellan barn och personal, och i deras gemensamma aktiviteter.

Olika former av aktiviteter – det vill säga sådant som barnet gör på eget initiativ, aktiviteter som personalen och barnen tillsammans hittar på, samt aktiviteter som planerats av personalen – kompletterar varandra. Inläringen utgår från barnets intressen, kunskaper och tidigare erfarenheter². De nya saker som barnet ska lära sig bör vara kopplade till de färdigheter som håller på att utvecklas hos barnet, liksom till barnets övriga upplevelsevärld och kulturella bakgrund. Barnet har bäst förutsättningar att lära sig nya saker när hen mår bra och känner sig trygg.

Positiva emotionella upplevelser och interaktionsrelationer främjar inläringen. För att stödja inläring, uppväxt och utveckling behövs interaktionsmetoder som omfattar positiv pedagogik och ett lösningscentrerat grepp. Därvid fokuserar pedagogen på verksamhet som stärker barnets självförtroende och ökar delaktigheten och viljan att lära sig. För att få till stånd en pedagogisk interaktion är det viktigt att visa respekt och intresse samt att uppmuntra, lyssna och ställa frågor³.

Vad kan jag göra för att främja pedagogisk interaktion i praktiken?

Ni bör begrunda följande saker när ni funderar på att utveckla den pedagogiska interaktionen.

Inlärningsmiljön har stor betydelse för barns och pedagogers dagliga tankar och upplevelser, och påverkar därigenom senare utvecklingen och omvandlingen av barnets tankefärdigheter. **Inlärningsmiljön** kan anpassas pedagogiskt för att man därigenom ska åstadkomma interaktion⁴ och olika utrymmeslösningar påverkar barnens aktivitet och interaktion.

¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräys OPH-700-2022.

² Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Otavan Kirjapaino Oy.

³ Avola, Pauliina & Pentikäinen, Viivi 2019, Kukoistava kasvatus. BEEhappy

⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräys OPH-700-2022.

Det är bra att pedagogen regelbundet stannar upp och funderar på följande:

- Vilket slags tänkande och vilka tankefärdigheter stöder inlärningsmiljön?
- Uppmuntrar inlärningsmiljön till reflekterande tanke och dialog?
- Stödjer inlärningsmiljön uppkomsten av interaktion?
- Har barnet möjlighet att förverkliga sig själv i inlärningsmiljön?
- Vänjer inlärningsmiljön barnet vid att tänka att hen alltid kan lära sig nya saker och tillägna sig nya färdigheter, trots olika svårigheter?

Barnens aktivitet formas även av det faktum att vuxna befinner sig i samma utrymme och att barn och vuxna hela tiden kan se varandra¹.

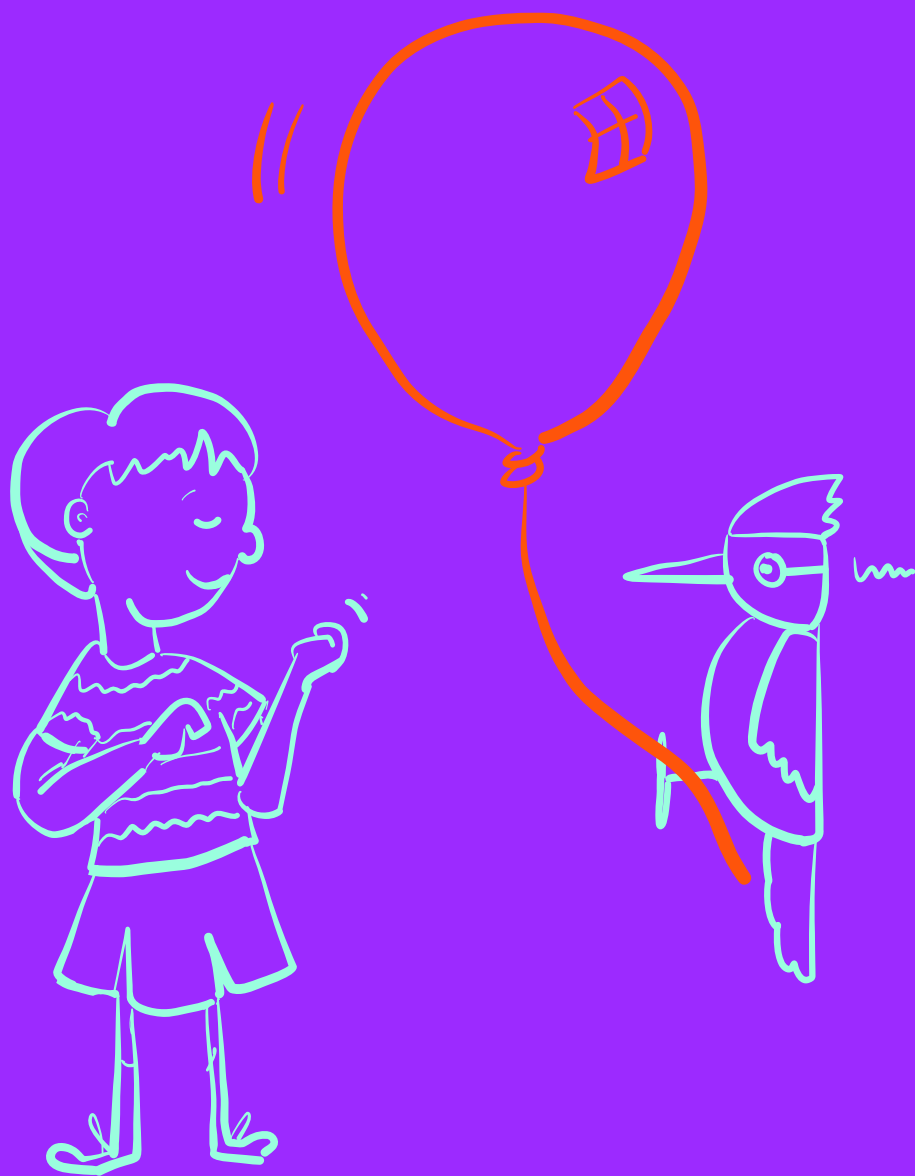
Vardagens struktur och atmosfär kan påverkas genom pedagogiska metoder. Barnets ankomst till daghemmet på morgonen, olika situationer där barnen rör sig från en plats till en annan, aktivitetsstunder, vilostunder och måltider; alla dessa situationer innehåller element av interaktion och det är pedagogens uppgift att se till att situationerna förlöper på ett sätt som stöder barnets uppväxt, utveckling och inläring. Pedagogen är den som inom småbarnspedagogiken bär ansvaret för den pedagogiska interaktionen. Detta rör exempelvis stressfria övergångssituationer, positivt uppbyggda, utmanande konfliktsituationer samt acceptans och beaktande i vardagen av det som är annorlunda. Varje pedagog är skyldig att stödja barnets uppväxt till en stark individ, och inte stå i vägen för barnets positiva utveckling. Viktigt att komma ihåg är också att man inom den pedagogiska interaktionen ska ge varje barn vad hen behöver – snarare än att alla barn får allt i samma utsträckning och på samma sätt.

När det gäller pedagogisk interaktion har pedagogen en viktig uppgift i att vara närvarande och sensitiv. En sensitiv pedagog förmår höra, se och observera barnets behov snabbt, och reagera på dem². Genom sina handlingar och sin kommunikation inverkar pedagogen på hur interaktionen framskrider, exempelvis genom att inspirera ett livligt barn eller lugna ett barn som är trött.

Det är viktigt att man varje dag ser över frågor som rör pedagogisk interaktion, och att man i teamet avsätter tid för att planera, genomföra och utvärdera sådan interaktion. När vi tar hänsyn till barnets individuella behov och intressen och ser till att vardagen fungerar, kan vi skapa en pedagogisk interaktion som stödjer barnets förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig nya saker. Specialläraren inom småbarnspedagogik stöder teamet exempelvis när det gäller att införa pedagogiska stödåtgärder för interaktion, för barn som får intensifierat stöd.

1 Paavola-Ruotsalainen, Leila & Rantalainen, Katariina 2020. Teoksessa Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. PS-kustannus.

2 Sandberg, Erja 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. PS-Kustannus.

METODER

Kontextanalys, ett verktyg för teamet

Verksamhetsperioden

Pedagoger

Teamet

Behövs för övningen: metoden kräver tid och lugn, bilaga 2

Syftet med kontextanalysen är att analysera gruppens uppfattningar inom följande delområden:

- Pedagogikens fysiska och strukturella kontext
- Barnens grundtrygghet
- Pedagogik och verksamhetens innehåll
- Arbetsgemenskapens atmosfär och funktionalitet
- Personalens pedagogiska kunskap och medvetenhet

Teammedlemmarna fyller i analysformuläret innan de tillsammans går igenom det. Syftet med genomgången är att få en helhetsbild av teamets uppfattningar i olika delområden. Diskussion om kontextanalyser leder ofta till att man lägger märke till att teammedlemmarna har olika uppfattningar om teamets sätt att arbeta, och detta är en bra utgångspunkt för vidare diskussion.

Kontextanalysen finns som bilaga till denna handbok (bilaga 2).

Pihlaja, P & Kontu, E 2001. Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Teoksessa Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001:14.

ÄN eller MEN-övningen (TEAMET)

15 min

Pedagoger

Teamet

Behövs för övningen: reflektion och hängivelse

En bra övning i att ge feedback.

Teamet kan med fördel avsätta ett teammöte för att reflektera över sättet att ge feedback. I pedagogisk interaktion ingår även sättet att ge feedback och förståelse för hur det påverkar mottagaren. Meningsuppbyggnaden spelar stor roll för hur mottagaren tolkar din feedback. När vi ger feedback tenderar vi ofta använda ordet "men". För konstruktiv feedback kan vi lägga till ordet "ännu" för att ge uttalandet en mer positiv klang. Nedan följer några exempel:

*Du klarade ännu inte att stänga blixtlåset, men snart lär du dig!
jfr Du klädde på dig duktigt, men lyckades inte stänga blixtlåset själv.*

*Du kan inte ännu klippa längs linjen, men öva mer så klarar du det snart.
jfr Du klippte fint, men lyckades inte klippa längs linjen.*

Det finns ännu saker som går att utveckla vad gäller anteckningarna i planen för småbarnspedagogik, men vi kan titta på det tillsammans så blir det nog bra framöver.

jfr Du har gjort bra anteckningar i planen för småbarnspedagogik, men det finns fortfarande utrymme för förbättring.

Teamet kan hitta på fler meningar i samma stil och reflektera över hur tonen i uttalandet förändras och hur ni själva kan utvecklas när det gäller att ge feedback. Det är bra att återkomma till övningen med jämna mellanrum inom teamet, så att ni kommer ihåg den.

TIPS: Efter att du gjort anteckningar i planen för småbarnspedagogik läs gärna igenom dem och fundera på om du lyckats skriva ner barnets utvecklingsskeden och målsättningar i enlighet med övningen.

Anpassad utifrån Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Otavan Kirjapaino Oy.

Lek med en vuxens stöd

20-40 min

1-6-åringar

3-5

Behövs för övningen: lektillbehör utgående från barnen

En bra övning när målet är att stödja bl.a. barnets emotionella välmående, lekfärdigheter och förmåga att finna glädje i leken, och samtidigt stärka barnets positiva jagbild. Lek med en vuxens stöd hjälper barnet att uppleva delaktighet och agentskap, vilket i sin tur stärker barnets känsla av relevans och övergripande välmående.

1. Pedagog väljer ut regelbundet återkommande tidpunkter för lek med stöd, exempelvis måndagsmorgnar eller tisdagseftermiddagar.
2. Lekgruppen planeras på förhand så att den motsvarar barnets behov. Lekgruppen förblir den samma under en längre tid. Detta främjar barnets trygghetskänsla och handledningen av aktiviteterna. Det är svårt att träna upp lekfärdigheter om lekgruppen, lekkompisarna, lekuppslagen eller lekens varaktighet ofta växlar.
3. Vid lek med en vuxens stöd ger pedagog sensitiv vägledning genom att...
 - sitta på barnens nivå
 - kommunicera på ett positivt och uppmuntrande sätt, utan ord
 - stötta, upprätthålla och stärka positiva känslor
 - svara på barnets känslor och tillgodose hans behov
 - ställa ledande frågor
 - lösa konflikter genom att stötta positiva känslor hos barnen
 - hjälpa barnet att acceptera och reglera svåra känslor
 - engagera barnen i leken
 - hjälpa barnet att komma med i leken
 - stödja långvarig lek.
4. Lekstunden med stöd kan inriktas så att den motsvarar specifika behov hos barnet, så att den till exempel gynnar lekfärdigheter, sociala färdigheter eller talutveckling.
5. Planerade iakttagelser antecknas. Utgående från dessa förs senare en pedagogisk diskussion inom teamet. Utgående från sådana diskussioner kommer man överens om hur de behov som framkommit genom iakttagelserna kan integreras i den dagliga verksamheten.
6. När lek med en vuxens stöd sker regelbundet hjälper den pedagog att ge barnet rätt slags stöd vid rätt tidpunkt, med ett förebyggande grepp. Ett tillräckligt antal upprepningar och bekantskap med leken stödjer inläringen och uppbyggnaden av nervsystemet.

TIPS: Spontant deltagande i lek är också en viktig del av pedagogiken, men får inte ersätta regelbunden lek med stöd. Spontant deltagande i lek förmedlar stressfrihet och genuin närvaro, varvid barnet upplever stöd från den vuxnas sida. Dessa iakttagelser ska också antecknas och man kan, exempelvis när det gäller ett visst barn, undersöka om det finns skillnader och likheter mellan iakttagelserna som rör regelbunden lek med stöd och spontan lek.

Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Otavan Kirjapaino Oy.

Temamånad

20-45min/gång

1-6-åringar

Hela gruppen

Behövs för övningen: material med koppling till temat

En bra övning när målet är att stödja barnens och vårdnadshavarnas delaktighet och växelverkan samt möjligheter att göra saker tillsammans.

Pedagogen och barnen väljer tillsammans ut ett tema för var och en av verksamhetsperiodens månader. Ämnet ska utgå från barnen. Temana läggs till påseende på väggen (på lämplig höjd för barnen), med illustrationer och beskrivningar. Barnen får sedan, tillsammans med pedagogen, planera hur respektive tema ska förverkligas: Måste grupputrymmet anpassas enligt temat? Vilka slags lekar ingår i temat? Vilka slags pyssel kan utgå från temat? Finns det sånger som handlar om temat?

Pedagogen hjälper barnen att omsätta sin idé i praktiken (med hänsyn till hållbar utveckling med avseende på materialåtgång). Pedagog kan exempelvis själv delta i leken, och spela en roll och då utgöra en modell som inspirerar till användning av fantasin och rätt sorts växelverkan och får leken att framskrida. Pyssel, lekstunder osv. i anknytning till temana sker i mindre grupper.

Veckans hjälpreda

10-15 min

2-6-åringar

1-2

Behövs för övningen: material relaterat till hjälpredans uppgift

En bra övning när målet är att stödja interaktionen mellan pedagogen och barnet och ge pedagogen möjlighet att lära känna barnet bättre och skapa sig en tydligare bild av hen.

Pedagogen utser ett barn som får vara hjälpreda under hela veckan. Det barn som valts till hjälpreda lyfts fram i ett illustrerat dagsprogram, så att barnen själva kan titta vems tur det är att vara hjälpreda just nu. Pedagogen kan vid behov utse en andra hjälpreda, om det anses att ett sådant tillvägagångssätt stöder barnets uppväxt och utveckling, exempelvis för att uppmuntra barnet till interaktion eller stödja talproduktionen.

En hjälpreda i 2-3-års ålder kan exempelvis hjälpa till med att plocka upp leksaker eller ordna inlärningsmiljön. En hjälpreda i 4-6-års ålder kan hjälpa pedagogen att sätta fram tallrikar inför lunchen. Uppgiften kan också bestå av någon annan syssla som pedagogen väljer. När hjälpredan utför sin uppgift behövs en lugn omgivning, en positiv atmosfär och tillräckligt med tid.

Pedagogen ger beröm och återkoppling genast när barnet gör framsteg. Pedagogen antecknar för eget bruk sina iakttagelser om barnets färdigheter, för att kunna göra jämförelser nästa gång barnet är hjälpreda. Har barnet gjort framsteg exempelvis när det gäller att följa instruktioner, koncentrera sig eller använda språket?

Äventyrsbana

2-10 min

2-6-åringar

Alla barn i gruppen

Behövs för övningen: tejp, balansplattor, mjukleksak, papper, penna

En bra övning när ni genom pedagogiska lösningar vill få daghemsvardagen att omfatta stunder som hjälper de livligare barnen att handla rätt, liksom när ni vill undvika överdrivet stillasittande och stödja positiv interaktion.

Rörelse kryddar barnens dag med fler positiva stunder och ökat välmående.

Ni kan bygga en rörelseinriktad äventyrsbana tillsammans med barnen. Banan kan exempelvis bestå av särskilda uppgifter som barnen utför medan de går från en våning till en annan eller när de tar sig till toaletten, farstun eller matsalen.

Tips för hur ni bygger en äventyrsbana:

Barnen får gå ner för trappor enligt särskilda instruktioner, exempelvis "använd bara vartannat trappsteg!". På golvet nedanför trappan finns ett tejpatt rutmönster där barnen kan hoppa hage.

Framför toalettdörren finns olika redskap för balansträning, barnen kan alltså öva sin balans i toalettkön.

En mjukleksak hängs upp i övre dörrkarmen i farstudörren. Intill finns en pratbubbla med texten "GE MIG EN KLAPP!", idén är alltså att barnen får hoppa och försöka ger mjukleksaken en klapp.

Om golvet är rutigt kan ni tejpa bokstäver med eltejp i rutorna; barnen kan sedan hoppa på exempelvis bokstäverna i sitt namn eller ett annat ord.

Anpassad utifrån materialbanken för Småbarnspedagogiken i rörelse
<https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/materiaalit>

Gruppens gemensamma regler

30-40 min

3-6-åringar

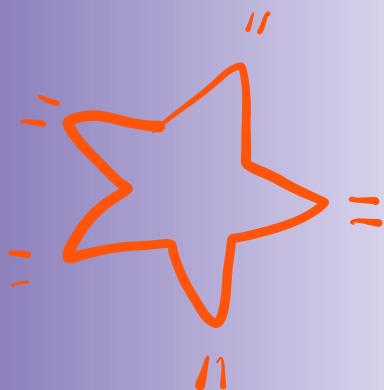
Hela gruppen

Behövs för övningen: två A3-ark och penna, bildkort

En bra övning när ni vill skapa gruppanda bland barnen, enas om gemensamma spelregler, samt sätta ord på och illustrera sådant som är tillåtet/icke tillåtet i vardagen.

Pedagogen skapar tillsammans med gruppen gemensamma regler som illustreras på ett åldersanpassat sätt. Vad får man inte göra? Vad får man göra? Barnen får hitta på olika regler som skrivs ned på två olika papper; ett papper för sådant som är tillåtet, och ett papper för sådant som inte är det. Pedagoger hjälper barnen att leta fram bilder som passar varje regel, exempelvis i tidningar. Till slut sätter pedagogen upp reglerna på väggen (på en höjd lämplig för barnen) i grupptrymmet. Gruppen återkommer sedan med jämna mellanrum till reglerna och ändrar dem vid behov.

TIPS: Även vårdnadshavarna kan involveras i arbetet med att skapa gemensamma spelregler!

Lästips om att stödja pedagogisk interaktion

Webbsidor:

Årsklocka för välmående, projektet SkolSkick
www.koulukunnossa.fi/se

Bemötande, Befolkningsförbundet
https://www.youtube.com/watch?v=zm1_9Tr15iA

Småbarnspedagogiken i rörelse
www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi

Vaikuttava käyttäytymisen tukeminen varhaiskasvatuksessa, ProVaka:
<https://blogs.uef.fi/parasta-aikaa-varhaiskasvatuksessa/?p=1086>

<https://www.prokoulu.fi/provaka-3/>

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. Föreskrift OPH-700-2022.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>

Vuorovaikutus liikkuen, Småbarnspedagogiken i rörelse
<https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/materiaalit>

Böcker:

Avola, Pauliina ja Pentikäinen, Viivi 2019. **Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja**. BEEHappy Publishing.

Pihlaja, Päivi ja Viitala, Riitta 2018. **Varhaiserityiskasvatus**. PS-Kustannus.

Sandberg, Erja 2021. **Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa**. PS-kustannus.

Wiman, Annele 2022. **Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen**. Otavan Kirjapaino Oy.

ACCEPTANS AV DET SOM ÄR ANNORLUNDA DVS. KULTURELL KOMPETENS

Temat barnets välmående

Ingen människa är den andra lik. Därför stöter barnet varje dag på sådant som är annorlunda. Exempel på faktorer som gör att vi alla är olika är fysisk gestalt, språk och kultur, sexuell läggning, karaktär och intressen. Det är viktigt att lära sig att respektera och värdesätta individen och acceptera var och en som hen är.

Genom pedagogiken förmedlas, bildas och förnyas kulturella värderingar, vanor och normer. Barnet lär sig att bilda sin egen uppfattning, kritiskt bedöma rådande tanke- och handlingsmönster och agera på ett etiskt hållbart sätt. Pedagogikens bildande uppdrag är att vägleda skapandet av barnets individuella identitet så, att barnet lär sig att se hur hens handlingar påverkar andra människor och omgivningen. Barnets utveckling stöds genom metoder som lär hen att agera och använda sina kunskaper på ett sätt som också gynnar andra. Barnen vägleds till vänlighet och goda vanor. Aktiviteter som bygger på samarbete skapar möjligheter att träna upp interaktions- och uttrycksfärdigheter i olika situationer och med olika slags människor. Barnen får öva sig i att sätta sig in i andras situation, betrakta saker ur olika perspektiv och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. Detta stärker barnens sociala färdigheter. Barnet får hjälp med att bygga upp sin kulturella identitet.

Barnet växer kulturellt, språkligt och åskådningsmässigt i en värld präglad av mångfald¹. Därför är det så viktigt att tillägna sig sociala färdigheter, interaktionsfärdigheter och kulturell kompetens. I denna kompetens ingår förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika uppfattningar och förmågan att reflektera över egna värderingar och attityder. Interaktionsfärdigheter, liksom förmågan att uttrycka sig och förstå andra, spelar också stor roll för identiteten, funktionsförmågan och välmåendet. För att vi ska klara av att interagera med människor med annan kulturell eller åskådningsmässig bakgrund än vår egen, måste vi förstå och respektera vår egen och andras kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Småbarnspedagogiken har till uppgift att främja barnens kulturella kompetens och interaktions- och uttrycksfärdigheter².

Vad kan jag göra för att främja acceptans i praktiken?

Din egen medvetenhet och förståelse för olikheter och acceptans bygger på kunskap och på att du själv utvecklas genom att exempelvis söka fram information och uppdatera ditt kunnande genom kompletterande utbildning.

¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräys OPH/700/2022.

² Varhaiskasvatulaki, 13.7.2018/540.

Teamet gör klokt i att med jämna mellanrum fundera över sin kompetens på detta ämnesområde och regelbundet komplettera sin utbildning. När det gäller frågor om kompetensutveckling är det bra att vända sig till daghemsföreståndaren eller specialläraren inom småbarnspedagogik.

TIPS: Alla är vi individer. Därför är vi alla annorlunda på ett eller annat sätt. Alla människor vinner på att förstå och acceptera detta.

METODER

Utforska kroppen

15-20 min

3-6-åringar

4-7

Behövs för övningen: lugn miljö och eventuellt kort med kroppsbilder

I övningen blir barnet bemött sådan som hen är. Det betonas att vi alla är olika och ändå lika mycket värda.

Pedagogen visar en kroppsställning och barnen gör likadant. Ett alternativ är att pedagogen väljer olika kort, vilka är ett bra redskap när barnen ska undersöka och uppfatta den egna kroppen och dess olika positioner. Tanken med korten/ den ställning som pedagogen visar är att barnen upprepar ställningen med sin kropp.

Pedagogen kan vid behov hjälpa barnet att hitta och upprätthålla ställningen. När en ställning kräver balans, hjälper det att fästa blicken på en viss punkt. I ställningar som kräver kontroll över bålen kan en vuxen hjälpa barnet att upprätthålla ställningen, men det viktiga är att barnet lär sig att jobba med magmuskulerna för att upprätthålla den.

Korten görs tillsammans med barnen. Alla får göra en ställning som en vuxen eller ett annat barn fotograferar. Vid behov kan pedagogen handleda och ge tips om det är svårt för barnen att hitta på olika ställningar. Korten skrivs ut och lamineras.

Idéer för hur ni kan använda korten:

Gömda kort: Pedagogen gömmer korten. Barnen får söka efter dem. När de hittar ett kort ska de följa instruktionerna på kortet. Den som hittat flest kort får gömma dem nästa gång.

Den ena i paret ser på ett kort men visar det inte. Den som sett på kortet gör ställningen och den andra ska göra efter. Man kan också leka i grupp så att ett barn i taget ser på ett kort och resten kopierar ställningen.

Den ena i paret blundar och försöker ta reda på vilken ställning den andra gör genom att känna efter, och kopierar sedan ställningen. Sedan är det den andra personens tur att inta en ny ställning.

TIPS: Vid planering av stunden bör du ta hänsyn till de barn som behöver stöd, så att övningen stöder alla barns möjlighet att vara delaktiga.

Du kan även använda korten för att under en morgonsamling låta barnen utforska olikheter. Korten finns på www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/materiaalit.

Anpassad utifrån Småbarnspedagogiken i rörelse <https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/materiaalit>

Skilnader och likheter

15-20 min

4-6-åringar

5-7

Behövs för övningen: pärlor, knappar eller andra märken, två koppar för pärlorna, två olika mjukisdjur eller två bilder av olika djur

En bra övning för att lära sig att uppfatta och acceptera olikheter.

Pedagogen letar i förväg fram bilder av en räv och en ko eller två andra djur som är sinsemellan olika. Barnen placerar sig i en ring och djurbilderna läggs i ringens mitt. Intill bilderna placeras två koppar som benämns "likheter" och "skillnader".

Varje barn får 1-3 pärlor, knappar eller andra märken. Barnen har till uppgift att fundera på vad som skiljer exempelvis kon och räven åt. Vartefter ett barn kommer på skillnader kan han eller hon lägga ett märke i koppen "skillnader". Därefter får barnen fundera på vad djuren har gemensamt och vad de skulle kunna göra tillsammans trots att de är så olika. Vartefter ett barn kommer på likheter kan hen lägga ett märke i koppen "likheter". Målet är att det till slut ska finnas lika många märken i båda kopparna.

Till slut får var och en utgående från diskussionen välja något som djuren skulle kunna göra tillsammans, och rita det på ett papper.

Alla slags familjer

30 min

4-6-åringar

4-6

Behövs för övningen: papper och pennor

En bra övning för att öka förståelsen för olikheter.

1. I denna övning får barnen reflektera över det faktum att familjer kan se olika ut. Det finns exempelvis...
 - Adoptivfamiljer
 - Flerlingsfamiljer
 - Regnbågsfamiljer
 - Familjer med två kulturer
 - Nyfamiljer
2. Ni kan använda bilder för att gå igenom de olika varianterna av familjer.
3. Pedagoger leder ett samtal med barnen om att vi alla har rätt att vara oss själva, precis som vi är. Prata om varför familjer ser olika ut. Ni kan, med hänsyn till barnens ålder, prata om sexualitet och hur var och en upplever sig själv.
4. Varje barn får rita sin familj på ett papper.
5. Vid nästa tillfälle som avsatts för detta ämne tar pedagoger fram barnens teckningar och låter varje barn berätta om sin familj.
6. Pedagoger ser till att en accepterande atmosfär upprätthålls, och låter barnen i tur och ordning berätta viktiga saker om sina familjer.

TIPS: Det är bra att låta vårdnadshavarna veta att detta ämne diskuteras i gruppen. De kan göras delaktiga genom att du ber dem skicka med barnet ett foto av familjen. Bilden kan sedan kombineras med barnets teckning.

Hurdan får jag vara?

30 min

2-6-åringar

1-7

Behövs för övningen: dockor, dockkläder, tillbehör och smycken

En bra övning för att känna igen fysiska olikheter samt med ett genusmedvetet grepp beakta upplevelser av det som är annorlunda och därigenom stödja utvecklingen av barnens självkänsla.

1. Pedagoger förbereder stunden genom att ta med olika slags dockor, dockkläder, tillbehör och smycken, på ett genusmedvetet sätt.
2. Varje barn får klä på en docka enligt egna önskemål.
3. Därefter förs en diskussion i gruppen:
 - Hur skiljer sig dockorna åt?
 - Vad betyder kön? På vilket sätt syns det utåt? Hur kan könsmångfald ta sig uttryck?
 - Finns det särskilda flick- eller pojkfärger?
 - Vem kan använda vilka slags smycken?
 - Vem kan använda vilka slags kläder?
 - Vilka slags kläder skulle barnet helst ha på sig? Och vilken frisyra?
 - Vad har alla dockorna gemensamt?
4. Anpassa diskussionen till barnens ålder. Med riktigt små barn kan pedagoger sätta ord på fysiska drag och klä på dockan tillsammans med barnet, på ett genusmedvetet sätt.

TIPS: Ytterligare ett alternativ är att låta barnen själva klä på sig olika rollspelskläder

Brottning

30 min

3–6-åringar

4–6

Behövs för övningen: mjukt underlag

En bra övning för att tolerera beröring.

Vanligen betraktas knuffar och stötar som enbart negativt, men i denna övning får barnen lov att mäta sina krafter. Som övning är brottning svårt att inordna i något visst delområde, och övningen passar för alla barngrupper.

Med hjälp av brottning får barnen lov att ta i och fälla omkull varandra och mäta sina krafter. Brottning gynnar alla barn och kräver inga specialkunskaper från pedagogens sida.

Pedagogen kan gärna dela in brottningen i **utlopp för energi, uppvärmning, själva brottningen samt slutavslappning.**

Lekar som passar för att låta ge barnen utlopp för sin energi är exempelvis formel 1 och häxleken. Formel 1 går ut på att barnen får springa längs en bana tills pedagogen säger "STOPP". Stoppet innebär ett uppehåll där barnen går ner på huk och byter däck. När pedagogen säger "HEPP" får barnen springa runt banan igen. Före leken bör pedagogen gå igenom reglerna: barnen springer enbart i en riktning, får springa så fort de kan, och får springa förbi andra. Pedagogen bör även gå igenom dessa positiva regler som anger vad som är tillåtet.

I häxleken får pedagogen vara häxan, som tar strumpor från alla de barn som deltar i leken. Pedagogen väcker barnens förtjusning genom att berätta att häxan vill göra soppa på alla smutsiga och stinkande strumpor. När häxan väl samlat ihop strumpor till sin soppa, går hon runt rummet och aktar sig noga för att inte tappa några strumpor på sin väg till vulkanen Vesuvius. Ändå tappar hon strumporna under resans gång, och detta är en signal till barnen att det är dags för dem att springa och samla ihop så många strumpor som de kan. Till slut räknar gruppen vem som fått tag i flest stinkande strumpor.

Ett tips för **uppvärmning** är att röra på sig som olika djur. Då får barnen i tur och ordning välja ett kort med en bild på ett djur, och visa för de andra barnen hur djuret låter och hur det rör sig. Detta är ett bra tillfälle för pedagogen att iakttä hur barnen klarar av att exempelvis utföra rörelseserier över kroppens mittlinje.

Vid själva **brottningen** är det viktigaste att ha roligt och att ha lov att röra vid varandra, ta tag i och fälla varandra. Bra övningar är sjömansbrottning samt valen och sjöstjärnan. Vid sjömansbrottning får barnet brottas med ett annat barn. Barnen tar ett par och lägger sina händer på motståndarens axlar. Regeln är att det inte är tillåtet att ta stryppgrepp eller dra i den andras tröja. Syftet med sjömansbrottning är att fälla motståndaren åt sidan, bakåt eller framåt. Under brottningsleken valen och sjöstjärnan är ett av barnen en sjöstjärna som knappt väger någonting alls, medan det andra barnet är en val som väger ett ton. Sjöstjärnan lägger sig på mage, och valen lägger sig på tvären över sjöstjärnan. Sjöstjärnan ska försöka ta sig bort, medan valen försöker hålla fast den under sig.

För **slutavslappning** kan du använda de goda idéer som finns under punkt 11 att slappna av och lugna sig.

TIPS: Genom att utvärdera aktiviteten varje gång för varje specifikt barn kan du följa med i hur barnens reaktioner, exempelvis i förhållande till beröring från ett annat barn, förändras.

Tveka inte att
göra brottning till en del av
verksamheten i mindre grupper.
Du behöver inte ha tidigare
erfarenhet av brottning.
Lekarna ovan har planerats så
att alla kan använda dem.

Lästips om att stödja acceptans av olikheter

Webbplatser:

Huomaa hyvä.

<https://kaisavuorinen.com/huomaa-hyva/>

Småbarnspedagogiken i rörelse

<https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/materiaalit>

Monimuotoiset perheet

<https://monimuotoisetperheet.fi/ammattilaisille/opas-varhaiskasvattajille/>

Regnbågsfamiljer

<https://sateenkaariperheet.fi/>

SETA, småbarnspedagogik

<https://seta.fi/sateenkaaritieto/ammattilaisille/opetusala/varhaiskasvatus/>

Könsmångfald

<https://seta.fi/>

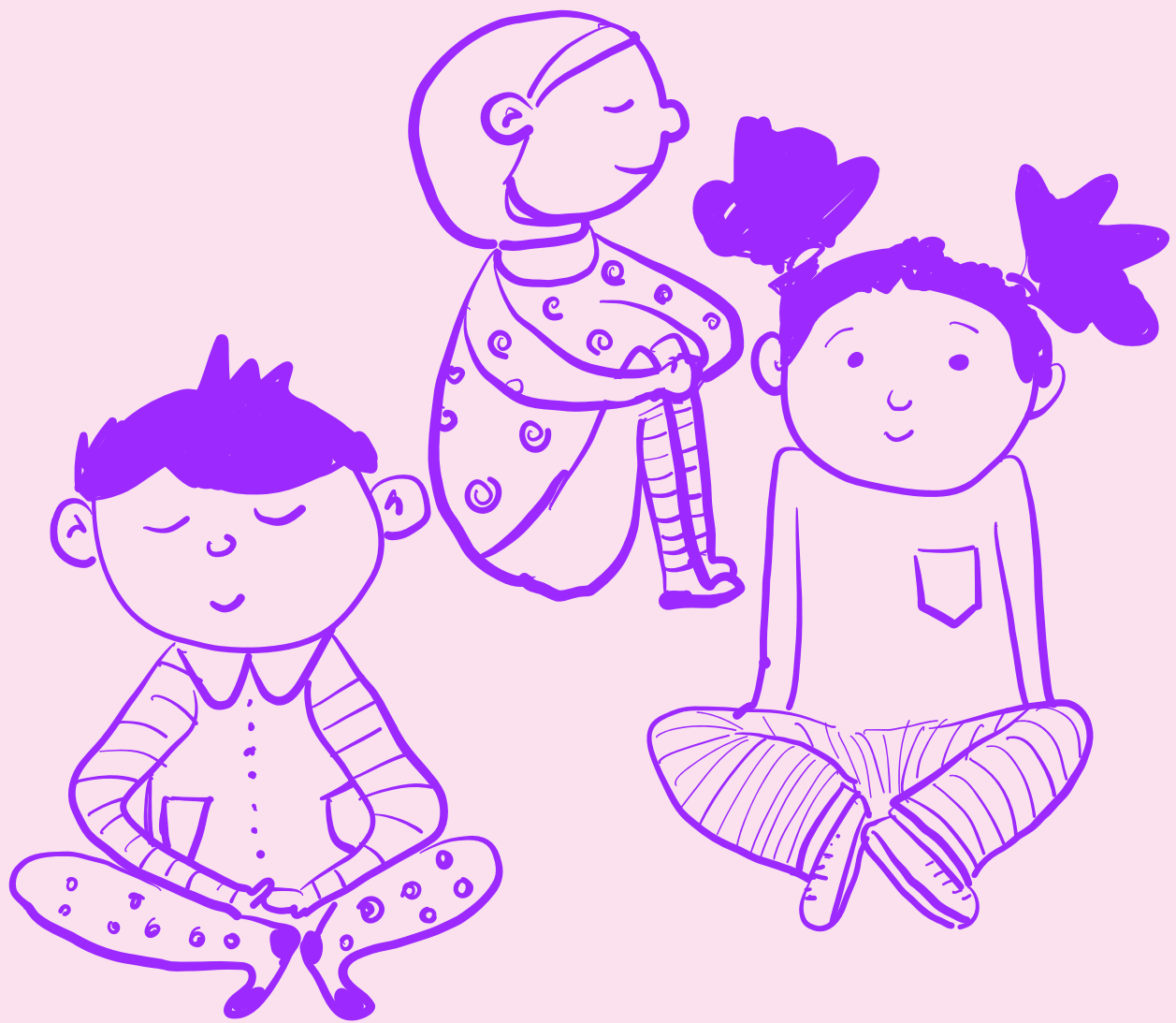
Böcker:

Kangas, Lastikka & Karlsson 2021. **Voimauttava varhaiskasvatus**. Otava.

Pihlaja, Päivi ja Viitala, Riitta 2018. **Varhaiserityiskasvatus**. PS-Kustannus.

Sandberg, Erja 2021. **Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa**. PS-Kustannus.

ATT SLAPPNA AV OCH LUGNA SIG

Temat barnets välmående

Faktabombardemang

Att lära sig att slappna av och lugna sig gynnar både kropp och själ på många sätt, eftersom det gör oss mindre spända och främjar återhämtning. Att barnen stärker sina färdigheter på detta område är en viktig del av pedagogiken också på så sätt, att det påverkar utvecklingen av barnets känsloregleringsfärdigheter, vilket i sin tur förebygger otrygghet och minskar stress¹. Pedagogerna är trygga vuxna som stöder barnets trygghetskänsla. Genom att agera lugnt och visa barnet olika sätt att slappna av, fungerar pedagogen som en trygg vuxen, vilket ökar barnets välmående och trygghetskänsla. Exempelvis vid konflikter ska pedagogen klara av att ge barnet stöd, skydd och vägledning och hjälpa hen att återfå trygghet och lugn. En lugn, trygg, målmedveten, varm och tillåtande pedagogisk stil utgör en grund för utvecklingen av barnets känsloreglering och förmåga att stå ut med besvikelser².

Pedagogen måste ta hänsyn till hur omgivningen och andra människor påverkar vardagen, eftersom barnet behöver omges av en trygg atmosfär och en förutsebar vardag för att kunna slappna av och finna lugnet.

Verksamheten bör förse barnen med modeller och stöd när det gäller att tillägna sig färdigheter för att kunna slappna av och lugna sig. Barnens känsla av lugn ökas genom många små handlingar och gester, exempelvis kan lugn beröring i många fall minska stress hos barnet. Olika andningsövningar får barnet att koncentrera sig, vilket i sin tur förser hen med fler sätt att nå lugn och avslappning. Höga ljud och buller medför rastlöshet och en känsla av otrygghet. Pedagogens röstläge och sätt att prata inverkar både på det enskilda barnet och hens beteende och på hela barngruppen.

Vad kan jag göra i vardagen för att få barnen att slappna av och lugna sig?

Brådskan smyger sig ofta in i den småbarnspedagogiska vardagen. Det är bra att komma ihåg detta vid planering av vardagen, eftersom pedagogerna ansvarar för att skapa en stressfri miljö. Vardagen är lättare för barnet, när den består av **stressfria** och förutsebara stunder. Lugn och ro ökar barnets trygghetskänsla. Då kan barnet lättare slappna av i olika situationer och må bättre.

¹ Mieli Ry 2022. Rentouttaminen palauttaa voimia.

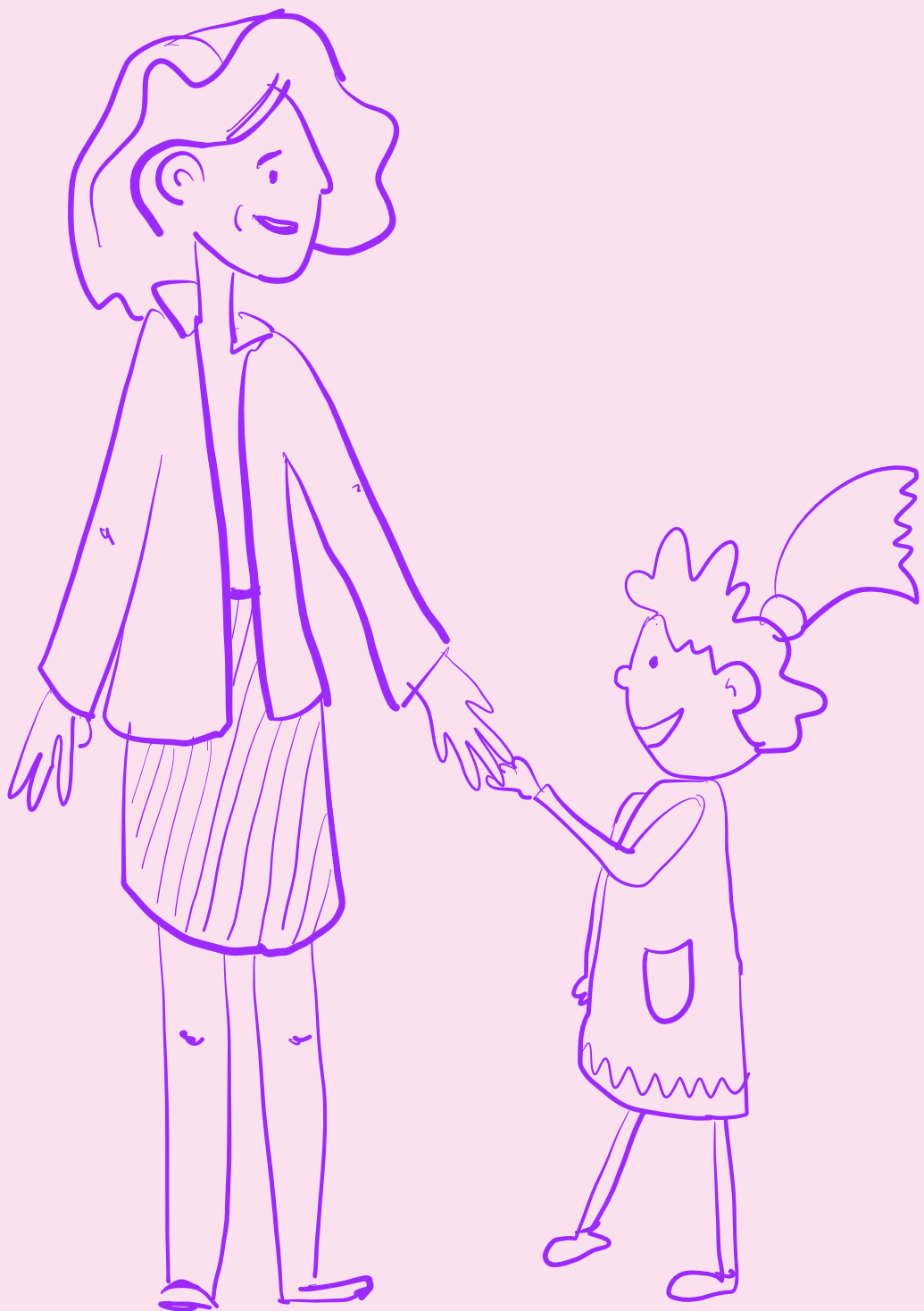
² Sandberg, Erja 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. PS-Kustannus.

Förmågan att lugna sig är en viktig beståndsdel när det gäller att öka välmåendet. Pedagoger har till uppgift att visa och lära ut emotionella färdigheter såsom att kunna känna igen känslor och benämna dem, färdigheter när det gäller att lugna sig, samt empatiska färdigheter¹. Också i svårare situationer måste man klara av att lugna sig både fysiskt och psykiskt och ge akt på sitt sätt att prata. Dessa färdigheter kan tränas upp exempelvis under morgonsamlingen. När pedagoger använder en mer lågmäld röst och pratar på ett lugnare sätt, ökar barnens välmående och lugn i vardagen. Därför är det bra att du ibland stannar upp och reflekterar över hur du reagerar och hur du pratar.

Pedagogernas **engagemang** stärker barnens förtroende och hjälper dem att lättare hitta lugn och ro i vardagen. Om pedagoger och vikarier ständigt byts ut kommer barnen att känna sig rastlösa och otrygga. Därför är det ytterst viktigt att fästa uppmärksamheten vid bestående relationer i barnets liv.

Hela gruppen mår bättre om inlärningsmiljön uppmuntrar barnen att slappna av och lugna sig. Faktorer som är bra att se över är exempelvis huruvida det i gruppens utrymme finns mindre, tystare lekutrymmen, ljuddämpande material samt madrasser som uppmuntrar till avslappning, samtidigt som inlärningsmiljön ger barnen tillräcklig stimulans och uppmuntrar dem att ägna sig åt självständiga lekar och aktiviteter. Låt gärna så stor del av verksamheten som möjligt ske i **mindre grupper**, det ökar antalet lugna situationer.

¹ Mieli Ry. Miten varhaiskasvatuksessa voi vahvistaa pienen lapsen mielenterveyttä.

METODER

Bergsövning

10-15 min

3-6-åringar

5-7 barn/hela gruppen

Behövs för övningen: ett lugnt utrymme

En övning som är bra för kroppskontroll och som får barnen att använda sin fantasi.

I bergsövningen föreställer barnet sig att hen är ett berg som är stolt och stilla.

Sitt en stund kvar på din plats. Blunda och andas lugnt in och ut några gånger. Låt din sittställning vara stabil och lugn.

Föreställ dig sedan att du är ett stort, vackert berg. Ditt huvud är bergets topp. Dina armar, din bröstkorg och din rygg utgör bergets sluttningar, medan dina ben är bergets fot. Hurdan är din topp? Är den kanske täckt av snö, eller full av grönska? Hurdana är dina sluttningar? Hurdan är din fot? Kanske har du sällskap av en glittrande fjällsjö, eller en brusande älv? Koncentrera dig en stund och försök att skapa en så klar bild som möjligt av dig själv som berg. Berget sitter lugnt och stolt på sin plats, precis som du.

Vilka djur rör sig på berget? Kanske ekorrar eller rådjur? Eller ser du fåglar som flyger runt dig? Vad som än händer omkring dig, förblir du lugn och stabil. Även om det regnar eller stormar kring dig, kan du sitta lugnt på din plats och andas djupt – precis som ett stadigt och stillsamt berg.

Du märker att solen lyser klart och varmt mot bergets sluttningar. Blommorna slår ut i blom och fåglarna sjunger. Det är dags att avsluta bergsövningen. När du nu öppnar ögonen igen, kan du bära med dig bergets lugn resten av dagen?

Frågor till barnet: Hur kändes det före och efter övningen? Vad kan vi lära oss av berget?

Anpassad utifrån Skillilataamo <https://innostunliikkumaan.fi/skillilataamo/>.

Från robot till sand

10-15 min

3-6-åringar

4-7 barn/hela gruppen

Behövs för övningen: en rofylld miljö

En bra övning för att lära sig uppfatta skillnaden mellan en spänd och avslappnad kroppsställning.

I denna övning får barnen medvetet växelvis spänna sig och slappna av i kroppen. Olika sinnebilder hjälper barnet: Be barnet att först vara en stel robot eller ett järnspekt, och därefter rinnande sand eller vatten. Pedagogen hjälper barnet att lyssna till sina förnimmelser. Hur känns det att vara spänd i kroppen? Hur syns avslappning i kroppen? Barnen kan också få slappna av på golvet med slutna ögon och lyssna till en avslappnande saga eller dikt.

Turvallinen Oulu

Pizzan

10 min

3-6-åringar

1-3 par

Behövs för övningen: en rofylld miljö, liggunderlag

En bra övning för att tolerera yt- och djupberöring.

Barnen får turas om att göra en pizza av varandra. Ett av barnen får lägga sig antingen på rygg eller på mage, och det andra barnet börjar knåda det barn som nu spelar rollen som pizza. Därefter får barnen tillsammans fundera på vilken fyllning pizzan ska ha; ska det vara riven ost, eller kanske stora salamiskivor? Barnen kan strö riven ost över pizzan (exempelvis genom att kittla på magen) eller sätta stora salamiskivor på pizzan (exempelvis genom att låta handflatorna dunsas med större tyngd mot kroppen). Efter hand som övningen upprepas blir barnen ofta allt djärvare och frågar efter allt märkligare ingredienser till sin pizza.

Biltvätten

10 min

3-6-åringar

1-3 par

Behövs för övningen: en rofylld miljö

En bra övning för att tolerera yt- och djupberöring.

Lämpligt antal barn i denna övning är fem eller flera. Ett av barnen får föreställa en bil medan de andra barnen får bilda en gång, en "biltvätt", som bilen kör igenom (stående eller liggande). Pedagogerna får gärna fungera som ledhjälper för "bilen" genom att leda från händer eller fötter. Bilen rör sig långsamt genom biltvätten samtidigt som de andra barnen föreställer biltvättens borstar och milt skrubbar bilen.

Sjörövarskeppsmassage

5 min/lapsi

1-6-åringar

1-2 barn/par

Behövs för övningen: en rofylld miljö, liggunderlag

En bra övning för att främja avslappning hos både större och mindre barn. När det gäller mindre barn kan pedagogerna själv massera barnen. De större barnen kan utföra sagomassage på varandra.

Fyra sjörövarer seglade till en fjärran ö (händerna på ryggen)

Skeppet gungade på vågorna.

På havet fanns stora vågor och små (tre gånger stora vågor från ryggslutet ända upp till axlarna, små vågor på övre delen av ryggen)

Det började regna. Det ösregnade till en början (regnets smatter med fingrarna), sedan avtog regnet.

Sjörövarerna kunde nu se ön och solen tittade fram (cirkelrörelser för att avbilda solens värmande sken).

Solen värmdes skönt.

Skeppet nådde land (händerna på sina platser på ryggen).

Sjörövarerna lämnade skeppet och gick för att följa skattkartan (fotsteg med handflatorna).

De strövade av och an och upp och ned.

De visste att det fanns en dyrbar skatt på ön och nu ville de hitta den.

De gick längs stränder och över klippor och sökte efter skatten (fotsteg med handflatorna).

Sedan hittade de skatten!

Vet du vad skatten är? (frågan ställs till barnet) Det är DU! (kram)

Från mus till jätte

5-10 min

4-6-åringar

4-7 barn/hela gruppen

Behövs för övningen: en rofylld miljö

En bra övning för kroppskontroll, avslappning, förmåga att lyssna på instruktioner samt självkontroll.

Barnen får ställa sig i grupptrymmet på ett sådant sätt att var och en har åtminstone en armlängds utrymme omkring sig. Pedagoger ber barnen föreställa sig att de är pyttesmå, ängsliga möss. Varje mus är hopkurad till en liten boll och alldeles stilla. Småningom blir mössen starkare och reser sig upp, tills de slutligen växer till enorma jättar och sträcker sig mot taket med uppsträckta händer. Barnen får för en stund låtsas att de är jättar, och sträcka sig mot taket. Därefter återgår barnen småningom till att vara pyttesmå möss, och gör sig så små som möjligt på sina platser. Övningen kan upprepas flera gånger.

TIPS: Du kan låta lugn musik spela i bakgrunden medan övningen pågår. Pedagogen kan gärna åskådliggöra för barnen hur en avslappningsövning går till.

Djuryogakort

15 min

3-6-åringar

5-7

Behövs för övningen: en rofylld miljö, liggunderlag, bilaga 3

Djuryogakorten låter oss öva både lugnande och uppiggande kroppsställningar. I detta sammanhang har vi valt att använda en djuryogakortserie som formgetts av Meri Mort. Korterna är rikt illustrerade och försedda med tydliga övningstexter. Ni kan exempelvis planera stunden så att korten används som sista, lugnande övning.

I bilaga 3 finns två exempelbilder med övningar.

Webbplatser och webbutik: www.merimort.com
Instagram: [@animalasanas](https://www.instagram.com/animalasanas) [@merimort](https://www.instagram.com/merimort)

Lästips om att stödja avslappning

Webbplatser:

Avslappningsövningar, MIELI Psykisk Hälsa Finland rf

<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/harjoitukset/rentoutumisharjoitukset/>

Rovaniemen hyvinvointikello

<https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=22f675c8-f199-48ee-94a4-80cc0d-619be4>

Sagoyogakort – lek, motion och sagoäventyr

<https://aistipuu.fi/product/31/pomenia-satujoogakortit>

Taidot haltuun, Skillilataamo

<https://innostunliikkumaan.fi/skillilataamo/>

Turvataitokasvatus, Turvallinen Oulu- hanke

<https://www.turvataitokasvatus.fi/opetusmateriaalit>

STÖDÅTGÄRDER FÖR BARNETS VÄLMÅENDE

Denna handbok är avsedd att förebygga eventuella problem i vardagen och stödja barnens välmående. Åtgärder för att stödja välmåendet ingår i en högklassig småbarnspedagogik som syftar till att främja barnets uppväxt enligt ålder och utvecklingsnivå, stödja förutsättningarna för inläring och stärka livslångt lärande och utbildningsmässig jämlikhet¹. Vissa barn kan behöva individuellt stöd, utöver en småbarnspedagogik av hög kvalitet. För att ett barns stödbehov ska upptäckas krävs observation, planering, genomförande och utvärdering från pedagogens sida, samt samarbete med teamet och vårdnadshavarna.

Det talas mycket om observation, och ofta inleds verksamhetsperioden i augusti med att pedagogen lär känna och observerar gruppen. Observation innebär inte att du ska sitta passiv och titta på barnen, utan aktivt observera barngruppen, föra anteckningar och diskutera med teammedlemmarna.

Om pedagogen bara har knapphändigt dokumenterade iakttagelser kommer tyngdpunkten att ligga på minnesbilder och tolkningar av barnet. Då finns inga uppgifter som kan tjäna som underlag för motiveringar, stöd för barnets utveckling eller faktabaserat beslutsfattande. Det finns bra böcker om observation inom småbarnspedagogiken. Ett lästips är boken *Kasvu kiikarissa* av Leena Koivunen och Taisto Lehtinen² (Ps-kustannus 2016). Boken ger en bred beskrivning av betydelsen av observation och dess delområden. I slutet av boken finns färdiga observationsformulär.

Det enskilda stöd som barnet får inverkar på hela uppväxten, utvecklingen och inläringen, och ökar därigenom barnets välmående. Det är bra att fastställa etapper för stödet, dvs. mindre delmål som ses över med 2–4 veckors mellanrum³. På det sättet lägger man snabbt märke till eventuella framsteg eller kan vid behov justera stödet så att det bättre matchar behovet.

Det stöd som barnet får kan bland annat bygga på talterapeutens instruktioner. Dessa instruktioner kan i allmänhet användas för att planera en aktivitetsstund för hela gruppen, eftersom övningar för talutveckling gynnar alla barn.

¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräys OPH-700-2022.

² Koivunen & Lehtinen, 2016. *Kasvu Kiikarissa*. PS-kustannus.

³ Wiman, Annele 2022. *Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen*. Otavan Kirjapaino Oy.

Projektet VäxtTakt har tagit fram handboken Steg för stöd för både personal och vårdnadshavare. Den handlar om det stöd som ges inom småbarnspedagogiken och finns på projektets webbplats **kasvuvauhdissa.fi**. Handboken Steg för stöd inom småbarnspedagogiken – handbok för personalen har delats ut bland personalen. Webbplatsen och den tryckta handboken kompletterar varandra. Till handboken Steg för stöd hör även Stöd för barn inom småbarnspedagogiken – guiden för vårdnadshavare som finns i utskrivbar version på webbplatsen. Handboken finns på finska, svenska, ryska och engelska⁴.

KÄLLOR

Ahonen, L. (2017). **Haastavat kasvatustilanteet**. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. PS-Kustannus.

Ahonen, T., Aro, T., Siiskonen, T. & Ketonen, R. (2014). **Joko se puhuu?** Opetus 2000.

Ahtola, A. (2016). **Psyykkinen hyvinvointi ja oppiminen**. PS-kustannus.

Hjärnförbundet rf 2022.

<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkieliharjo/puheen-ja-kielen-kehitys/#72786c3f>

Avola, P. & Pentikäinen, V. (2019). **Kukoistava kasvatus**. BEEHappy Publishing.

Booth, P. & Jernberg, A. (2010). **Theraplay, Helping parents and children build better relationship through attachment -based play**. Third edition.

Denham, S. A., Bassett, H. H., & Wyatt, T. (2015). **The socialization of emotional competence**. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), Handbook of socialization: Theory and research. The Guilford Press.

Djuryogakort

<https://merimort.com/jooga/#lastenelainjoogakortit>

Fonologisk medvetenhet, Lukimat.

<http://www.lukimat.fi/lukeminen/tietopalvelu/lukutaito-kehittyy/lukivalmiuksien-kehittyminen/fonologinen-tietoisuus>

Kallinen, K., Nikupeteri, A. & Laitinen, m.fl. **Artikeln Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät 2021. Kasvatus ja aika**.

<https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/80332>

Kangas, Lastikka & Karlsson (2021). **Voimauttava varhaiskasvatus**. Otava.

Projektet VäxtTakt

www.kasvuvauhdissa.fi/se

Språk och kommunikation, Papunet
<https://papunet.net/tietoa>

Koivunen & Lehtinen, (2016). **Kasvu Kiikarissa**. PS-kustannus.

Småbarnspedagogiken i rörelse
https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi?field_tyyppi_value=All

MIELI Psykisk Hälsa Finland rf (2022).

Miten varhaiskasvatuksessa voi vahvistaa pienen lapsen mielenterveyttä.
<https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/lapset-ja-nuoret/mielenterveystaidot-varhaiskasvatuksessa/miten-varhaiskasvatuksessa-voi-vahvistaa-pienen-lapsen-mielenterveytta/>

Känslokort för småbarnspedagogiken
<https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen/>

Rentouttaminen palauttaa voimia.
<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/mielenterveys-ja-arjen-taidot/rentoutuminen-palauttaa-voimia/>

Vuorovaikutustaitoja voi oppia.
<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia/>

Missä olen ainutlaatuinen?

https://www.ouka.fi/documents/23152206/23160005/Turvallinen-Oulu_Esiopetus_A4_sahkoinen_19082021-4.pdf/63cedecc-60d4-4564-8fd8-475739e8e044

Niemitalo-Haapola, E. & Ukkola, S. (2020). **Kielellinen tietoisuus**. Teoksessa Niemitalo- Haapola, Haapala & Ukkola. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys.

Utbildningsstyrelsen

<https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/sprakens-rika-varld-material>

Pihlaja, P. ja Viitala, R. (2018). **Varhaiserityiskasvatus**. PS-Kustannus..

Semrud-Clikeman, M. (2007). **Social Competence in Children**. In: Social Competence in Children. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-0-387-71366-3_1

Sandberg, E. (2021). **Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa**. PS-Kustannus.

Smolander, S. (2020). **Monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kasvaminen**. I verkett Niemitälo- Haapola, Haapala & Ukkola. Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Ps-Kustannus.

Turvallinen Oulu 2021. **Turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali, esiopetus**. Painatuspalvelut, Monetra Oulu Oy

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. Föreskrift OPH-700-2022. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunder-na-planen-smabarnspedagogik->

Lagen om småbarnspedagogik

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Wiman, A. (2022). **Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen**. Otavan Kirjapaino Oy.

BILAGOR

Bilaga 1. Känslobilder

Bilaga 2. Kontextanalys

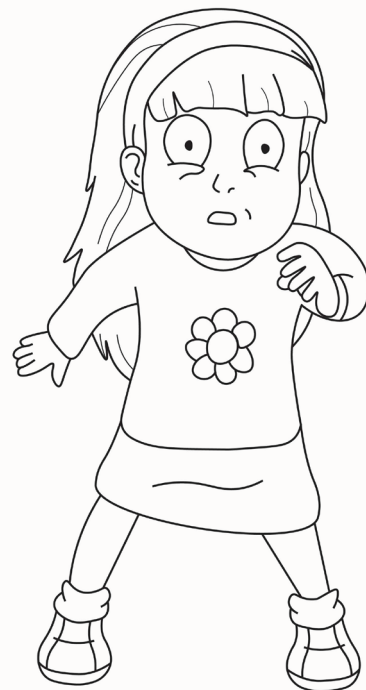
Bilaga 3. Djuryogakort

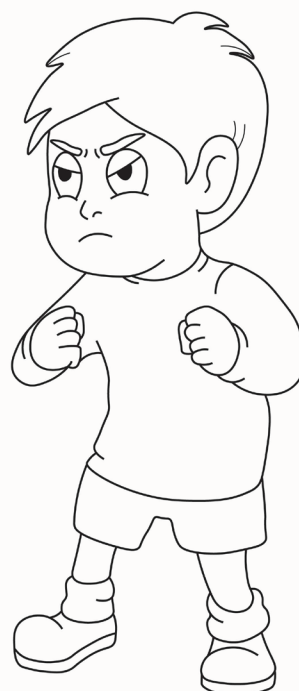
KÄNSLOBILDER

Känslokort för småbarnspedagogiken. Känslokorten kan laddas ned. Med hjälp av dem kan barnen lära känna 20 olika känslor och lära sig att känna igen sina känslor och prata om dem.

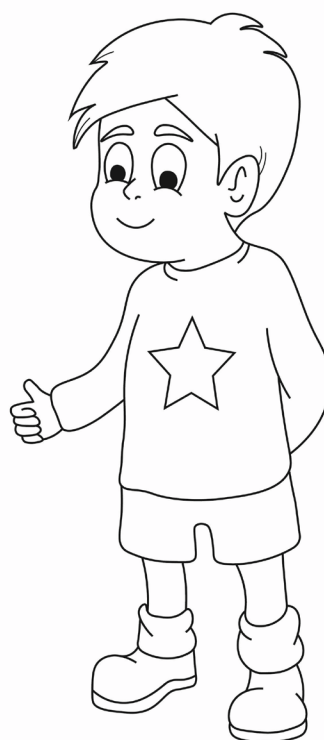
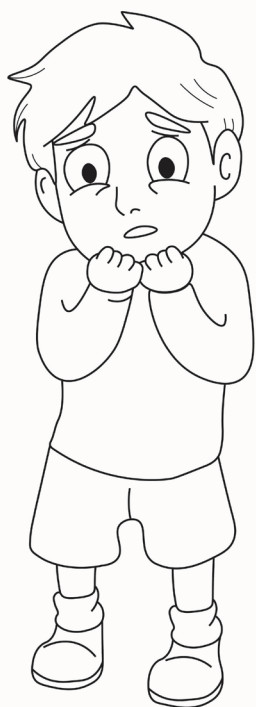
<https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/07/Tunnekortit-varhaiskasvatukseen.pdf>

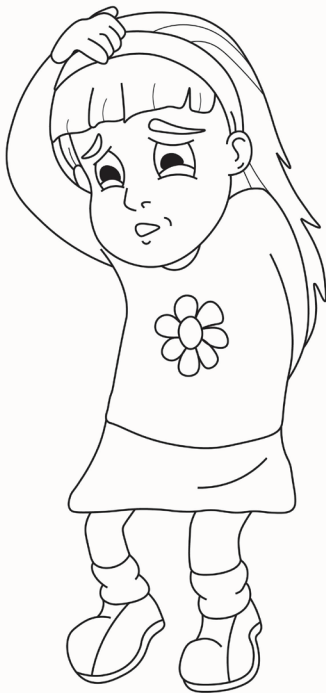
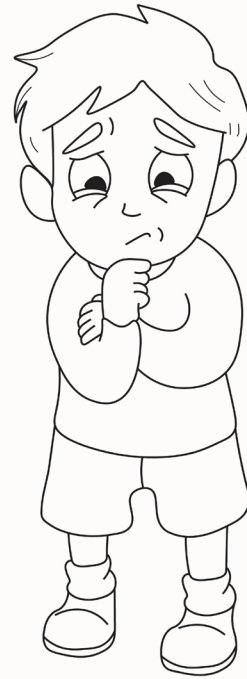
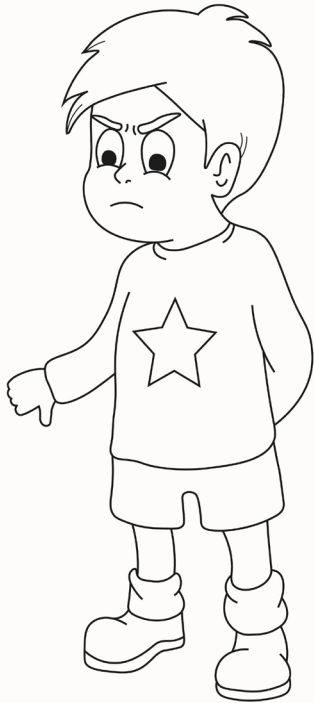
KÄNSLOBILDER

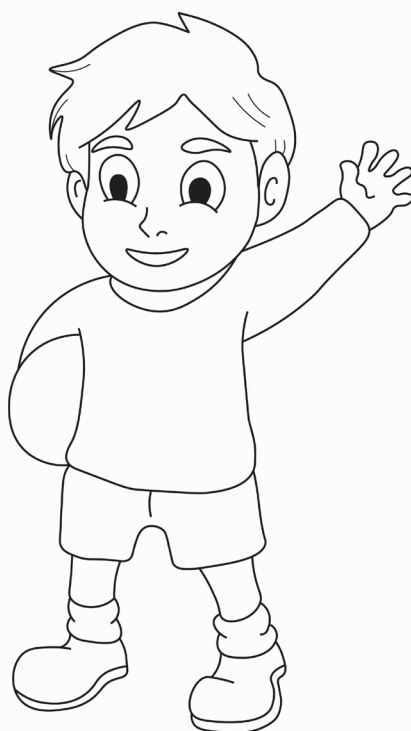
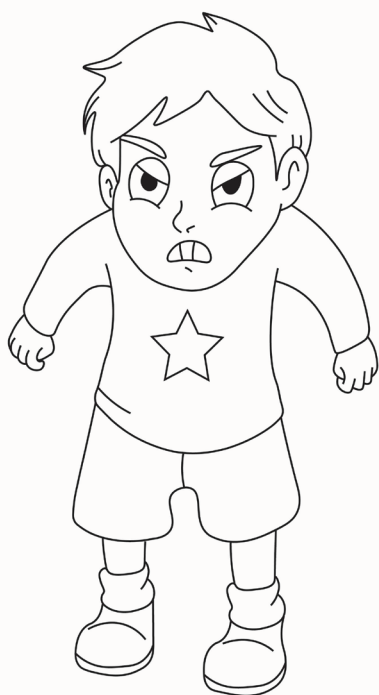
KÄNSLOBILDER

KÄNSLOBILDER

KÄNSLOBILDER

KONTEXTANALYS

Upphovsman: Päivi Pihlaja

I verket Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen

Pihlaja, P. & Kontu, E. (2001). Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2001:14

Tillstånd har inhämtats för användning inom projektet VäxtTakt

Analysformuläret är ett redskap för bred utvärdering i arbetet och kan användas i alla arbetsgemenskaper inom dagvården. Kontextanalysen för dagvården omfattar fem delar:

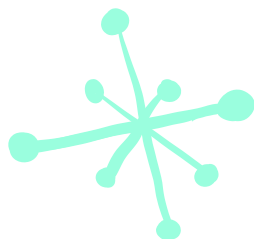
1. Pedagogikens fysiska och strukturella kontext
2. Barnens grundtrygghet
3. Pedagogik och verksamhetens innehåll
4. Arbetsgemenskapens atmosfär och funktionalitet
5. Personalens pedagogiska kunskap och medvetenhet

Det avsnitt som behandlar **den fysiska och strukturella kontexten inom småbarnspedagogiken** har utarbetats med hjälp av utvärderingsformuläret ECERS. Påståendena i de olika delarna rör uppbyggnaden av verksamheten i barngruppen, samt bland annat utrymmen och hur dessa beaktats rent pedagogiskt.

Barn tillbringar en förhållandevis stor del av sin dag på daghemmet, och i avsnittet om **barnets grundtrygghet** uppmärksammas daghemmet genom barnets sociala utveckling. I vissa barngrupper har man tänkt igenom och skrivit ner pedagogiken och verksamhetens innehåll, medan man i andra barngrupper bara gör upp grova årsplaner och reflekterar mer över vad man ska göra än hur det ska göras.

Påståendena i avsnittet **Arbetsgemenskapens atmosfär och funktionalitet** rör dels samarbetet mellan de vuxna i barngruppen (teamet), dels hela arbetsgemenskapens verksamhet. Pedagogiken och enskilda interaktionssituationer ingår i den gemenskap där verksamheten utövas.

Arbetsstagarens kunskap, pedagogiska medvetenhet och kompetens är begrepp som ligger nära varandra men som samtidigt skiljer sig åt. Kunskapen omfattar arbetstagarens uppfattningar och kunskapsstrukturer, som inhämtats bland annat under yrkesutbildningen eller via kompletterande utbildning. När det gäller pedagogisk medvetenhet ingår även ett moment där den anställda utvärderar sig själv som pedagog. I kompetensen förenas teoretisk och praktisk kunskap till färdighet. Fastän gemenskapen anger ramarna för det enskilda teamet eller den enskilda arbetstagaren, är varje vuxen när allt kommer omkring alltid ansvarig för sin pedagogiska insats.

HUR GÅR UTVÄRDERINGEN TILL?

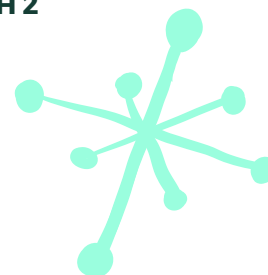
1. Utvärderingen börjar med att samtliga fyller i analysformuläret på egen hand. Var och en reflekterar självständigt över formulärets påståenden och avgör i vilken mån de stämmer in på den egna enheten och arbetsgemenskapen. Varje påstående bedöms stämma bra (=3), någorlunda (=2) eller dåligt (=1). Det är viktigt att var och en svarar ärligt på påståendena. Svaret ska alltså inte vara ett ideal eller en önskvärd situation, utan tanken är att du ska betrakta ert arbete utifrån.
2. Efter den individuella utvärderingen följer en diskussion inom teamet. Då får teammedlemmarna sätta sig in i varandras uppfattning om påståendena och om huruvida de stämmer eller inte. Medarbetare kan tolka olika saker på olika sätt. Det väsentliga är att man diskuterar påståendena och de skiftande tolkningarna av dem. Till slut görs en sammanfattning av områdena. Man fastställer då dels vilka delområden som är i sin ordning pedagogiskt sett, dels påståenden som särskilt visar att det finns utrymme för utveckling. Kontextanalys är ett tidskrävande verktyg. Det är därför viktigt att ni avsätter tillräckligt med tid för reflektion, både självständig och kollektiv sådan. Teamet kan gå igenom ett avsnitt åt gången under enskilda möten.

För varje avsnitt har fastställts standardiserade poängantal för påståenden som stämmer bra, någorlunda eller dåligt. Dessa poängantal kan räknas per barngrupp eller per daghem.

Skiljaktiga tolkningar fungerar som underlag för diskussion i teamet. Exempelvis i en vanlig barngrupp bedömde personalen att påståendet "barnen får hjälp med att slappna av" stämde väl, när lugnande musik spelades i vilorummet och en medarbetare läste en saga för barnen. Pedagogerna i en annan grupp, som hade cirka åtta barn (specialgrupp) ansåg också att påståendet stämde bra. De ansåg att påståendet stämde bra för tre var med i vilorummet och fick barnen att slappna av genom lugnande beröring. Det är alltså viktigt att prata om varför den omständighet som nämns i påståendet fungerar bra. Då lyssnar alla gruppens vuxna på varandras åsikter och kan reflektera över dem. Dessutom går teamet igenom hur påståendet rent konkret överensstämmer med verksamheten, för att teamet ska kunna bestämma sig för vilket mål man borde sikta på. Kontextanalys är ett pedagogiskt verktyg som kan användas i alla barngrupper. Verktöget är utarbetat särskilt för att skapa så gynnsamma förhållanden som möjligt för socioemotionell utveckling. Varje barn behöver stöd och handledning i sin sociala och emotionella utveckling. Eftersom vissa barn har ett särskilt stödbehov inom detta område, är det alldeles särskilt viktigt att kontexten håller hög kvalitet.

FORMULÄR FÖR KONTEXTANALYS INOM DAGVÅRDEN 1 OCH 2

Läs ett påstående i taget och bedöm i vilken grad du anser att det stämmer överens med verksamheten: **3= bra, 2= någorlunda, 1= dåligt.**

I PEDAGOGIKENS FYSISKA OCH STRUKTURELLA KONTEXT

Dagordning

Dagordningen präglas av god balans mellan flexibilitet och fasta tider.	3 2 1
Dagordningen ger utrymme för aktivitet både ute och inne.	3 2 1
Dagordningen är utformad med hänsyn till barnens individuella behov.	3 2 1
Man växlar mellan fria aktiviteter och (ledda) aktiviteter som kräver koncentration.	3 2 1

Utrymme att leka ensamma eller umgås på tumanhand

Barnen har utrymme att leka ensamma eller umgås på tumanhand.	3 2 1
Barnen kan leka ostört ensamma eller på tumanhand.	3 2 1
Barnens möjlighet att vara för sig själv eller umgås på tumanhand har beaktats i undervisningsplanen.	3 2 1
De vuxnas verksamhet främjar lugn lek på egen hand/på tumanhand.	3 2 1

Fri lek

Det finns tillräckligt utbud av högklassiga leksaker och spel.	3 2 1
De vuxna är tillgängliga under fri lek.	3 2 1
Tid för fri lek har avsatts i dagordningen.	3 2 1
Fri lek är möjlig både ute och inne.	3 2 1

Rumsdisposition och utrymmen

Utrymmena innehåller fler än tre lekpunkter.	3 2 1
Tysta och högljudda lekområden är åtskilda från varandra.	3 2 1
De vuxna kan lätt övervaka barnen.	3 2 1
Barnen kan agera självständigt i daghemmets utrymmen.	3 2 1

Måltidsrutiner

Maten är mångsidig och mattiderna regelbundna.	3 2 1
Vuxna äter tillsammans med barnen.	3 2 1
Barnen äter i mindre grupper samtidigt som de samtalar.	3 2 1
Också måltiderna är pedagogiska.	3 2 1

Vilostunder

Barnen har möjlighet till övervakad vila.	3 2 1
Platsen är lämplig för vila och avslappning.	3 2 1
Barnen får hjälp med att slappna av.	3 2 1
Vilan är valbar.	3 2 1

Verksamheten i barngruppen

Verksamhet i mindre och större grupper har beaktats i planeringen.	3 2 1
Hela gruppen samlas vid ett begränsat (dvs. litet) antal tillfällen.	3 2 1
Verksamhet one-on-one (vuxen-barn) är möjlig.	3 2 1
Barnen kan leka fritt och verka i mindre grupper.	3 2 1

Situationer där gruppen går till ett annat utrymme

Flexibla övergångar har beaktats i planeringen.	3 2 1
Gruppen flyttas i mindre grupper och småningom.	3 2 1
Barnen får leka färdigt innan gruppen flyttas.	3 2 1
Barnen underrättas på förhand om detta.	3 2 1

II BARNENS GRUNDTRYGGHET

Frågor med anknytning till gruppens grundtrygghet har begrundats i barngruppen.	3 2 1
Varje barn tas emot på morgonen och får uppmärksamhet.	3 2 1
Barn som har svårt för att skiljas från sin vårdnadshavare får individuellt stöd.	3 2 1
Det finns säkerhetsregler för barngruppen.	3 2 1
De vuxna ser konsekvent till att reglerna följs.	3 2 1
Vid fall av mobbning mellan barnen hanterar vi situationen lugnt, utan att skuldbelägga något barn.	3 2 1
De vuxna har kapacitet att hantera mobbning mellan barnen.	3 2 1
Barnen lämnas inte ensamma med aggressiva eller skrämmande känslor.	3 2 1
Barnen skyddas mot mobbning och våld från andra barn.	3 2 1
Inget barn behöver vara rädd för någon vuxen eller för andra barn i gruppen.	3 2 1
Vi försöker att minimera variation som rubbar grundtryggheten (t.ex. beständighet med avseende på utrymmen, dagsstrukturen och relationer till vuxna).	3 2 1

FORMULÄR FÖR KONTEXTANALYS INOM DAGVÅRDEN 3 OCH 4

Läs ett påstående i taget och bedöm i vilken grad du anser att det stämmer överens med verksamheten: **3= bra, 2= någorlunda, 1= dåligt.**

III PEDAGOGIK OCH VERKSAMHETENS INNEHÅLL

Leken har en central plats i barngruppens verksamhet.	3 2 1
Barnen får handledning och uppmuntran när det gäller att uttrycka sig själva.	3 2 1
Barnens aktiviteter och lek avbryts inte med tvång.	3 2 1
Vid behov griper vi in för att berika, handleda och stödja barnens lek.	3 2 1
Social pedagogik innehåller element som stöder barnets självtillit.	3 2 1
Social pedagogik innehåller element som stöder lyssnande och förmåga att uttrycka sig språkligt.	3 2 1
Syftet med en social pedagogik är att dela med sig av sina känslor och göra saker tillsammans.	3 2 1
Undervisningen utgår från barnets verklighet och intressen.	3 2 1
Barnets olika känslor bemöts med acceptans.	3 2 1
Barnen observeras konsekvent och iakttagelserna dokumenteras.	3 2 1
De vuxna är medvetna om betydelsen av sitt språkbruk.	3 2 1
Stigmatiserande eller förminskande språk används inte gentemot barnen.	3 2 1
Vi stöder barnets känslorarbete genom att tillsammans med barnet försöka ge känslan ett namn.	3 2 1
Barnet får lov att uttrycka sin ångest och sin upplevelsevärld genom att rita, leka och prata.	3 2 1
Vi moraliserar inte över/klandrar inte barnen för negativa känslor eller tankar.	3 2 1
Vi använder mindre grupper för att öka barnens sociala förmåga.	3 2 1
Barnen har också tillgång till verksamhet i kamratgrupper (exempelvis jämnåriga eller barn med samma kulturella bakgrund).	3 2 1
De vuxna vet hur man håller fast ett barn på ett säkert sätt.	3 2 1
I situationer där barnet måste hållas fast klarar de vuxna av att göra detta på ett sätt som stöder barnet.	3 2 1

IV ARBETSGEMENSKAPENS ATMOSFÄR OCH FUNKTIONALITET

De vuxna i teamet har ungefär samma uppfattning om hur aggressivitet bör hanteras.	3 2 1
De vuxna i teamet har ungefär samma uppfattning om hur barns rädsla bör hanteras.	3 2 1
De vuxna i teamet analyserar barns aggressiva beteende efter en sådan händelse.	3 2 1
De vuxna i teamet berättar för varandra om de känslor och tankar som situationen väckt.	3 2 1
De vuxna i teamet analyserar tillsammans sin verksamhet som pedagoger.	3 2 1
De vuxna i teamet ger varandra feedback på varandras pedagogiska arbete.	3 2 1
De vuxna ger varandra utrymme och lyssnar på varandra.	3 2 1
Jag har en klar bild av de pedagogiska riktlinjerna som gäller i min barngrupp.	3 2 1
I vårt team organiseras verksamheten på ett flexibelt och effektivt sätt.	3 2 1
Arbetsgemenskapen klarar av barnens socioemotionella svårigheter.	3 2 1
Det är lätt att uttrycka sin åsikt i vår arbetsgemenskap.	3 2 1
Jag anser att de övriga i arbetsgemenskapen har en klar bild av de pedagogiska riktlinjerna.	3 2 1
Arbetsgemenskapen utforskar de känslor som barnen väcker.	3 2 1
Inom vår arbetsgemenskap har vi för vana att ge varandra feedback på varandras arbete.	3 2 1
Det är lätt att ge en annan vuxen feedback på hens arbete.	3 2 1

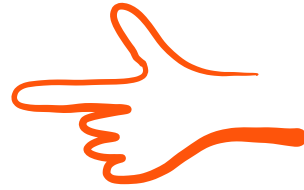
FORMULÄR FÖR KONTEXTANALYS INOM DAGVÅRDEN 5

Läs ett påstående i taget och bedöm i vilken grad du anser att det stämmer överens med verksamheten: **3= bra, 2= någorlunda, 1= dåligt.**

V PERSONALENS PEDAGOGISKA KUNSKAP OCH MEDVETENHET

Jag är motiverad att arbeta med barn som behöver särskilt socioemotionellt stöd.	3 2 1
Det är lätt för mig att känna igen de känslor som barnen väcker i mig.	3 2 1
Jag är medveten om att jag är en förebild och att barnen identifierar sig med mig.	3 2 1
Jag delar med mig till andra av mina insikter och åsikter om barnen.	3 2 1
Jag känner igen faktorerna bakom barnets beteende.	3 2 1
Jag har en naturlig förståelse för barnets känsloliv.	3 2 1
Jag har analyserat de attityder och känslor som barnen väcker inom mig.	3 2 1
Jag har genom läsning/fortbildning satt mig in i svårigheter som kan förekomma i anknytning till barns känsloliv.	3 2 1
Det är lätt för mig att känna igen utvecklingsmässiga problem hos barn.	3 2 1
Att leda en barngrupp medför inga svårigheter för mig.	3 2 1
Jag har inga svårigheter när det gäller att organisera verksamheten.	3 2 1
När ett barn har socioemotionella problem är det lätt för mig att göra bedömningar i fråga om barnets utveckling och växande.	3 2 1
Som pedagog ser jag fler möjligheter än hinder i barnets utveckling.	3 2 1
I mitt arbete har jag tillräckligt med tid för att lyssna på barnen.	3 2 1
Det är lätt för mig att diskutera och utbyta åsikter med barn.	3 2 1

FUNDERA OCKSÅ ÖVER FÖLJANDE SAKER:

Ett aggressivt barn får mig främst att känna rädsla/ilska/ångest/likgiltighet/annat, vad?

Rastlöshet får mig att känna...

Ett barns rädslor eller ångest får mig att känna...

En "liten tyrann" får mig som pedagog att känna...

KONTEXTANALYSEN INOM DAGVÅRDEN - POÄNG

SAMMANFATTNING

När analysen väl är gjord, räknas poängen per avsnitt (I-V). Antalet poäng skiljer sig åt mellan avsnitten.

I Pedagogikens fysiska och strukturella kontext

Det maximala poängantalet är 96. Poängfördelning:

Bra: 75-96 poäng

Någorlunda: 52-74 poäng

Dåligt: 32-51 poäng

II Barnens grundtrygghet

Det maximala poängantalet är 33. Poängfördelning:

Bra: 26-33 poäng

Någorlunda: 18-25 poäng

Dåligt: 11-17 poäng

III Pedagogik och verksamhetens innehåll

Det maximala poängantalet är 57. Poängfördelning:

Bra: 45-57 poäng

Någorlunda: 30-44 poäng

Dåligt: 19-29 poäng

IV Arbetsgemenskapens atmosfär och funktionalitet

Det maximala poängantalet är 45. Poängfördelning:

Bra: 36-45 poäng

Någorlunda: 24-35 poäng

Dåligt: 15-23 poäng

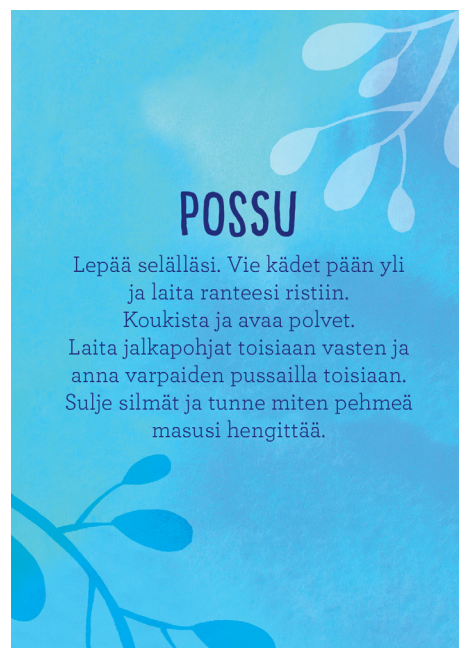
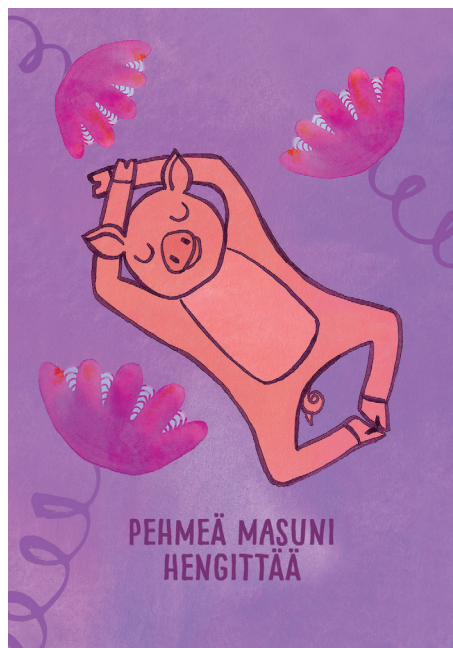

DJURYOGAKORT

Kortleken innehåller 50 färgglada kort: 42 djurkort med utförliga yogainstruktioner + 8 specialkort. Korten är tvåsidiga och har tydliga färger som anger om en övning är lugnande eller uppiggande. Det medföljer även 10 olika uppmuntrande lekar och sätt att använda korten kreativt med ett eller flera barn. Finlands första Djuryogakort för barn är avsedda för 2-10-åringar.

- Verktyg för koncentration
- God hållning och kroppsmedvetenhet
- Avslappningsmetoder och olika sätt att lugna ner sig
- Ökad fantasi och förmåga att skapa berättelser
- Ett roligt sätt att motionera ensam eller i grupp
- Positiv och empatisk attityd
- Förmåga att våga lita på sin egen kropp

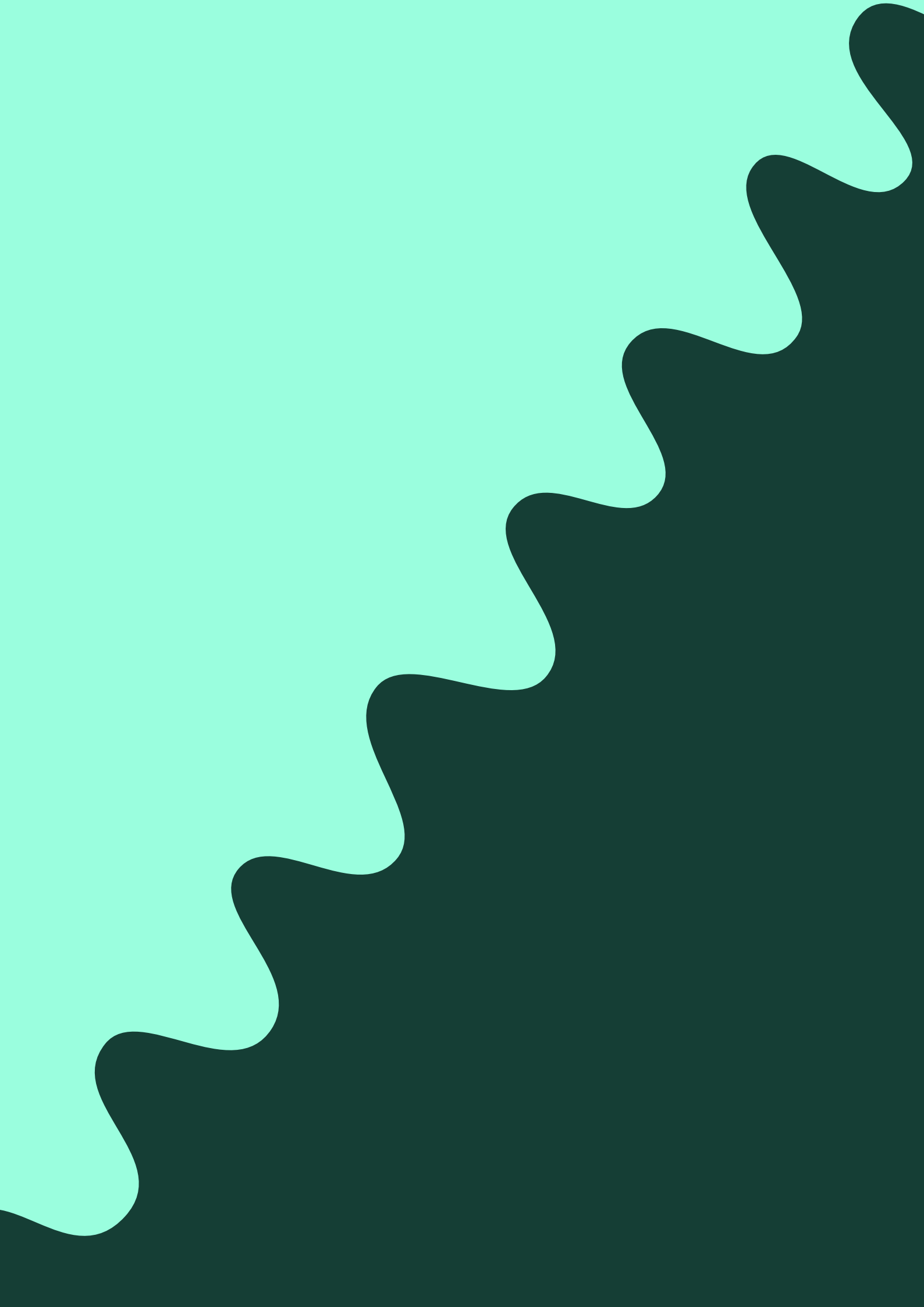
Webbplatser och webbutik: www.merimort.com, Instagram: @animalasanas @merimort

Metoder för att stödja barnets välmående

HANDBOK FÖR FÖRÄLDRAR TILL BARN SOM DELTAR
I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

Denna handbok har tagits fram dels för att fungera som ett verktyg med hjälp av vilket yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken på ett förebyggande sätt kan stödja barnens välmående, dels för att ge tips för utvecklingsarbetet inom småbarnspedagogiken. Handboken innehåller delaktighetsbaserade metoder som kan användas i vardagen inom småbarnspedagogiken, särskilt när det gäller att ge stöd inom de delområden som framträtt genom den enkät om barns välmående som genomförts inom ramen för projektet VäxtTakt.

VARJE BARN ÄR VIKTIGT!

Projektet VäxtTakt 2021-2022
kasvuvauhdissa.fi/se

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET